

המכון לדמוקרטיה
22 בספטמבר 2008

משתתפים:

כרמית גיא – יו"ר
ד"ר אריק כרמון
פרופ' דוד אוחנה
אלי אלאוף
פרופ' תמר הרמן
דניאל בן סימון
קרלוס שטייגליץ
פרופ' רותי סיני
עו"ד יובל אלבשן
פרופ' דני גוטווין

היו"ר כרמית גיא:

ברוכים הבאים למכון הישראלי לדמוקרטיה. שבוע לפני ראש השנה הידיים של עמותות הסיוע מלאות עבודה. שמעתי אפילו שהם מגייסים את מירי בזהדנה עכשיו. אבל השנה למרות שהתורים של הנזקקים לחבילות לא מתקצרים, יותר ויותר אנחנו שומעים על עמותות שהן עצמן בצרות. התרומות פוחות והדרישות רק גדלות והולכות שאנחנו שבוע לפני ראש השנה זה הזמן המתאים לדבר על פעילות של ארגונים אזרחיים בכלל ולא דווקא של עמותות צדקה. מה הארגונים האלה עושים? מה הם לא עושים? איך הם פועלים? מי מפקח עליהם? אם בכלל צריך לפקח עליהם? או שצריך לתת לכוחות השוק לעשות את שלהם? בימים כאלה להגיד כוחות שוק זה כמעט גידוף. האם הארגונים האלה חודרים לחלל הריק שמשאירה הממשלה בלא מעט מגזרים בחיינו? והאם בכך הם משחררים או פוטרים את הממשלה מלתת שירותים רבים שלמעשה היא מחויבת בהם ועוד כהנה וכהנה שאלות. הנושא הזה העסיק אותנו רבות במדד הדמוקרטיה השנתי שפרסמנו. יש בו פרק מיוחד לפעילות של הארגונים האזרחיים. כתבה אותו הפרופסור תמר הרמן והיא תקדים לנו ותמצת את הממצאים של המדד, וגם תציג את ראשי הפרקים לדיון הערב. ואז נפתח את הדיון. בבקשה.

פרופ' תמר הרמן:

ערב טוב לכולם. כידוע לכם גם במחקר האקדמי עיתוי זה הכול וכשאני התחלתי לכתוב את הדוקטורט שלי בשלהי שנות השמונים והכנסתי את המושג החברה האזרחית לתוך הדוקטורט קיבלתי בחזרה את ההצעה מהוועדה המאשרת של הסנאט של אוניברסיטת תל אביב והם כתבו לי שהם מאשרים את ההצעה, אבל אחד מהחברים ביקש ממני לשקול בשנית האם כל הנושא של חברה אזרחית וארגונים חברתיים הוא באמת כל כך חשוב למי שעוסק בתחום מדע המדינה. הוא היה מציע לי לכתוב משהו יותר בעל משמעות אקדמית, לכתוב את הביוגרפיה הפוליטית של ישראל זנגוויל. אני סירבתי אז לכתוב את הביוגרפיה הפוליטית של ישראל זנגוויל אבל זה באמת לא היה ברור כל כך שבחוגים למדע המדינה, לעסוק בחברה אזרחית זה דבר משמעותי. התפיסה היתה שיש איזה מין דבר כזה ואנחנו מכירים את זה מימים ימימה. אבל אחד לא שיער לעצמו ששנות התשעים ובוודאי שנות האלפיים כל המושג הזה על כל ההשתמעויות החיוביות והשליליות שלו יתפוס מקום כל כך מרכזי בשיח של איך מתנהלות מערכות מדינתיות, חברתיות, חברתיות-פוליטיות, חברתיות-פוליטיות-כלכליות. היום במובנים מסוימים אנחנו כבר נמצאים בתקופה שאין בכלל ספק שהחברה האזרחית הפכה להיות שחקן מאוד משמעותי. השאלה איך השחקן הזה משחק? מה הם כללי המשחק? האם טוב שהוא נמצא? האם רע? זה כבר חלק נורמטיבי שלא בטוח שאנחנו שואלים במדעי החברה או לפחות אנחנו הרבה פעמים מתיימרים לא לשאול שאלות נורמטיביות. לבסוף כל השאלות שלנו הן באיזשהו מקום נורמטיביות. ואנחנו עכשיו נמצאים באיזושהי תקופה אחרי שכולם רקדו ופיזזו ופיארו את החברה האזרחית אנחנו נמצאים בהתחלת הגל של ה-back lash למה החברה האזרחית היא מסוכנת ולא טובה.

הרי אנחנו מחויבים ככה לפעול. אנחנו מעלים ומורידים, מדירים ומכלילים, וזה חלק משיח שמתפתח בהלוך הזמן. אז בהתחלה כשהתחילו לכתוב על ארגונים חברתיים וכתבו על מיני

מינים כי זה באמת מכניס בכפיפה אחת סוגים שונים של גופים עם מטרות שונות ועם רמות מיסוד שונות ועם תפיסות עולם שונות, אז ברור היה שהחברה האזרחית זה דבר מופלא. למשל, אף אחד לא הכניס בחברה האזרחית את כל הארגונים האנטי דמוקרטים למיניהם שהיום אנחנו ערים שהנוכחות שלהם במרחב הזה היא נוכחות מאוד גדולה. המיליציות בארצות הברית למשל, אם תרצו הקו קלאס קלאן זה חלק מהחברה האזרחית רק שאנחנו לא נהגנו לחשוב מה אנחנו מכניסים. חשבו שזה רק בנוולנטי.

אחר כך התחילו להגיד זה בנוולנטי אבל זה מאפשר למדינה לסגת, זה במסגרת הביקורת שלנו על המדינה. וזה התחיל גם העניין של האם יש רגולציה של החברה האזרחית והאם צריכה להיות והאם יכולה להיות רגולציה של החברה האזרחית, וכמה מרוויחים המנכ"לים של ארגונים שונים בחברה האזרחית? ומי מפקח עלזה? וכו' וכמובן נכנס לכול השיח של הניאו ליברליזם ומה התפקיד, והיתה התחזקות מאוד גדולה גם מהצד של התפיסות הליברטרניות שאמרו שחברה אזרחית וקהילה זה דבר נפלא שהקהילה היא הקרובה ביותר לאנשים, והם צריכים לדאוג, והמדינה יכולה לעשות רק רע בדבר הזה. כמובן כאלה שהיו בצד השני שאמרו שזה לא כך.

אין ספק שזה נושא מאוד חם ואני אומרת מראש אין לי תשובה חד משמעית על השאלה האם זה טוב או האם זה רע, ואני לא חושבת שאנחנו צריכים לדבר על זה כאן. אבל אנחנו כן צריכים לדבר מה קורה לפסטיבלים שקורים בהקשר הזה ומה המשמעות שלהם. בדיוק היום יש את פסטיבל ראש השנה של ארגון "לתת". פעם היה שירותים ואמץ לך חייל ויש לך ידיד ואמץ לך חתול ועכשיו יש לך אמץ משפחה שתהיה רעבה בחג. מה המשמעות בכלל של האמירה הזאת, קנה ארוחה בחג לאנשים רעבים. אז ראשית זה לא ברור שאנשים רעבים מסתפקים בארוחה בחג. בדרך כלל יש להם צרכים בימים אחרים שהם היו רוצים לאכול. וזה נותן גם איזושהי אפשרות לניקוי מצפון. נכון אם אנחנו האכלנו 5 משפחות רעבות בחג אז אנחנו יכולים להמשיך לתת להם להמשיך להיות רעבות בהמשך הזמן. והאם חמש או עשר? כמה זה עושה אותנו טובים? מצד שני יש באמת משפחות רעבות בחג והשאלה שוב היא כמה ארגונים של שמן וקמח יכולה לקבל משפחה אחת והאם היא לא רוצה גם עגבניות ומלפפונים כי גם כאן יש בעיה מאוד קשה של קואורדינציה בין הארגונים השונים. יש אנשים שהפכו להיות לוקחים מקצועיים ואז הם הולכים ממקום למקום ומקבלים פחות או יותר את אותה תבילת סיוע. האם זה נכון לתת להם 10 פעמים סוכר, שמן וקמח, אבל לא לתת דבר אחר כי זה מה שהארגונים הרבה פעמים נותנים. יש להם איזה מין מנת ברזל כזאת שנחשבת התשורה הראויה לחג. האם באמת האנשים הנצרכים מגיעים לבקש מהארגונים האלה?

אנחנו למשל ראינו בסקר שעשינו של מדד הדמוקרטיה כאשר ביקשנו מאנשים למקם את עצמם במרכז או בפריפריה וניתחנו על פי כל מיני מדדים סוציו-אקונומיים. אנחנו ראינו שהאנשים החלשים ביותר גם לא ניגשים לקבל שירותים מהארגונים החברתיים. זאת אומרת הושטת היד שעושים הוא לא תמיד האוכלוסייה הכי נזקקת ולאוכלוסייה הקלאסית שבאמת היתה צריכה לקבל. כאן נשאלת השאלה איך בכלל יוצרים מנגנונים נכונים של סיוע למי שצריך, סיוע נכון, סיוע מתואם, סיוע מתמשך. מה קורה עם ארגונים שבאים והולכים? מה קורה האוניברסאליות של מתן השירות, כי ארגון כידוע לכם יכול להחליט שהוא נותן שירותים רק למי שמשקלו בין 55 ל-57 קילו, שערותיו גיינגיות, או כול דבר אחר. אין אוניברסאליות של מתן השירות על פי צורך שמוגדר על פי קריטריונים אובייקטיביים של מתן.

יש פה שאלות מאוד מאוד סבוכות. כשכרמית העלתה את הנושא חשבתי שזה זמן מאוד טוב לדבר על זה מפני שאנחנו בערב ראש השנה וכולנו קיבלנו טלפונים מהמון ארגונים, האם אתם תחדשו את תרומותיכם השנה ולפעמים עמדנו בהרגשה שאנחנו רוצים. מניסיון אישי כבר היו קולות ששמעתי אותם אומרים הלו, ואמרתי, חברים די. הרגשתי פנימית שהתחילה להתפתח בי איזושהי דחייה למשהו שנראה לי פעם הדבר הראוי. אני בטוחה שהיתה לי דחייה ונתתי, אבל הרבה אנשים היתה להם דחייה והם לא נתנו. במיוחד שהמצב הכלכלי המתהווה הוא כל כך לא ברור עם העננים המתחשרים להם באופק. גם אנשים שהיו יכולים להפריש את הסכום הזה לא מרגישים נוח עכשיו לתת את זה. ופתאום מתחיל להיות בלבול מי צריך לתת, מי צריך לקבל וכיוצא באלה.

בסקר הזה שלנו היו רק כמה תופעות שהייתי רוצה לשים אותם על השולחן כסיפתח לדיון. התופעה המעניינת העיקרית היתה בעיניי שרוב ברור של האנשים רוצים לקבל שירותים חברתיים מהמדינה. זאת אומרת עם כל הרטוריקה של מה עבר לשוק חופשי, עם כל הרטוריקה של החברה האזרחית, ושל העברת השירותים האלה לארגונים, האנשים למרות שהם יודעים ברובם והם אומרים ברובם שהשירותים שהמדינה נותנת הם לא מיטביים ושלפעמים השירותים של הארגונים החברתיים או הארגונים הפרופסיונאליים יהיו יותר טובים, הם עדיין רוצים לקבל

את זה מהמדינה. מפני שהמדינה היא כאן ותהיה כאן. הם מבינים בתחושה שהארגונים יכולים להיעלם להם יום אחד אז אתה מעדיף אולי לצמצם את האיכות אבל להגביר את הבטיחות של הדבר הזה. וגם כמו שאמר לנו בקבוצות מיקוד שאת הנתונים אין לכם כאן, אמר לנו מישהו, אני משלם מיסים, אני רוצה שידאגו לי וגם שיתנו לאחרים. זאת אומרת זה לא היה רק בילטרלי שאתה נותן ואתה רוצה לקבל אלא אתה רוצה שהמיסים שלך יתנו. זאת אומרת זו שיטה יותר רחבה אזרחית של אמנה חברתית בין האזרחים לבין המדינה.

אנחנו ראינו שסך הכול שהעובדה שמי שקיבל שירות או לא קיבל שירות מארגון חברתי השפיעה רק בשוליים על הנכונות של אנשים בעצמם להתנדב או בעצמם לתרום. היא השפיעה אבל לא בצורה דרמטית. זאת אומרת מי שהיה לו נגיף ניסיון טוב בקבלת שירות לא בהכרח תרם הרבה יותר. עכשיו אפשר לבוא ולהגיד מי שקיבל הוא לא בדיוק מישהו שיכול לתרום אבל הוא לא יכול לתרום כסף, אולי הוא יכול לתרום שעות של התנדבות. זאת אומרת גם כאן יש מערכת מעניינת של אינטראקציות שכדאי לכם אולי להסתכל על הנתונים.

והנושא האחרון שאני הייתי רוצה לגעת בו והוא אני חושבת קריטי גם לפתיחה שלי היא העובדה שאותה רמה הולכת וגוברת של חוסר אמון כלפי ממסדים בכלל מתחילה לבוא לידי ביטוי ביחס לארגונים חברתיים. זאת אומרת אם בעבר אמרו, אלה נקיים והפוליטיקאים מלוכלכים היום התפיסה מתחילה להתכרסם באמירה שכולם אותו דבר. זאת אומרת אולי הם קצת יותר טובים אבל הם לא הרבה יותר טובים. אגב בקבוצות המיקוד שעשינו התפיסה הזאת היתה החזקה ביותר בציבור הערבי. בקרב קבוצות המיקוד הערביות שלנו רמת הסקפטיות לגבי ניקיון הכפיים של ארגוני החברה האזרחית היתה הרבה יותר גבוהה מאשר בקבוצות המיקוד היהודיות. אבל גם בקבוצות המיקוד היהודיות היתה רמה גבוהה משציפינו אפילו של סקפטיות לגבי טוהר המידות. זאת אומרת הפאניקה של טוהר המידות כבר סוחפת את כולם וחוסר האמון לא נעצר ברמה מסוימת. אלה נקודות שהייתי רוצה לשים לפתיחה.

היו"ר כרמית גיא:

תודה רבה. אנחנו נפתח את זה עכשיו. אגב אני קיבלתי פה פתק ששואל האם יש פה נציגים של השקפת השוק, ואני רוצה להגיד שאנחנו פנינו לכמה וכמה אבל השיח הזה פשוט לא מעניין אותם. זה סוג של שיח שמתאים להשקפת עולם מאוד מסוימת.

קרלוס שטייגליץ:

אולי גם החרדים היו צריכים להיות.

היו"ר כרמית גיא:

החרדים הבטיחו והבריזו. אני שמה את זה פה מפני שלדעתי הנושא הזה יעלה. אלי אלאוף. אתה נציג של קרן רש"י ונדמה לי שבלי קרן רש"י מערכת החינוך שלנו לא היתה נראית אפילו לא כפי שהיא נראית היום שזה גם לא הרבה.

אלי אלאוף:

אני רוצה לדבר אחרי דני. כל הזמן אני מדבר לפני דני ואחר כך הוא תוקף. אין לי אף פעם זמן להחזיר לו.

היו"ר כרמית גיא:

יהיה לנו זמן להגיב על הדברים של כולם.

אלי אלאוף:

הדברים של תמר מאוד חלקיים. הם לא מבטאים את המגזר האזרחי. כי היום המגזר האזרחי הוא בעל משמעות לגמרי אחרת מהמשמעות של צדקה מאורגנת. זה נגמר. או זה לא נגמר. זה תחום אחד. אנחנו לפחות בקרן שלי לא מייצגים את זה. זה שיש ארגונים שיודעים לאסוף אורז וקמח ושמן כי זה פחות מתקלקל. כל השאר אי אפשר להתמודד עם זה. אבל אנחנו לא מתעסקים עם זה. היום המגזר האזרחי שאני חלק ממנו, הקרן שלנו היא מתיימרת לעשות

דברים אחרים לגמרי. היא מתיימרת למשוך את הממשלה לנישות שהמדינה לא מתקרבת אליהם ומביאה את המדינה לאמץ אותם, ואני אגיד מיד למרות שזו לא תמיד מדיניות של הממשלה. וזה תפקיד של המגזר השלישי השונה החדש של קרנות כמו שלנו וזה המגזר שמשנה מפני שהוא בונה תשתיות שהמדינה לא בונה אותן, ולא רק תשתיות פיזיות.

כשאנחנו לוקחים על עצמנו נושא של הזנה בבתי ספר זה לא תהליך טיפשי כזה, משפיל של לתת אוכל. כי אנחנו רואים אם המדינה קיבלה החלטה שיש 500 בתי ספר באזורים הקשים ביותר כבתי ספר שזקוקים ליום חינוך ארוך ואותם מרכיבים כדי שילד יתפקד באופן טוב באותן השעות המרכיב של התזונה הוא מרכזי. גם בזה המדינה אם היתה מתכננת כפי שתכננה וכפי שבסוף אימצה ועשתה מזה חוק היא לא היתה עושה עם מרכיבים נוספים גמישים שמתחשבים ברגישות של ההתערבות הזאת. ואז המגזר השלישי בא ובונה רגישויות ותשובות ספציפיות לאוכלוסיות מיוחדות.

לצערי במדינה כבר איבדנו את הרגישות. היות ומשווים את עצמנו כל הזמן לארצות הברית יש לנו הרגשה שגם אנחנו 300 מיליון תושבים. בסך הכול אנחנו קבוצה קטנה. להתחשב בדרישות או בצרכים של אוכלוסיה דרוזית, מה זה 120 אלף? לא צריך להתחשב בהם. היום המגזר השלישי יודע לגשת בצורה דיפרנציאלית בהתערבויות שלו באוכלוסיות השונות ולהביא את המדינה ללכת על זה. אתן לכם דוגמה שקשורה לדרוזים. לפני 6 שנים לא היה להם בית ספר למדעים. הוחלט להקים בית ספר למדעים. המדינה אפילו תקצבה את הבניין. 6 שנים אנחנו תמכנו עד שלפני שבוע סוף סוף הבינו שבית ספר למדעים לדרוזים שמשרת 13 כפרים צריך גם סעיף תחבורה. 6 שנים לקח למדינה לתכנן את התקצוב המטופש הזה שעולה פחות מ-700 אלף שקל בשנה. התוצאות באותו בית ספר לא עניינו אף אחד. רק מאה אחוז הצלחה בבגרות. 16 במחזור השני שגמר את הבגרויות. מספרים מדהימים מבחינת הצלחה.

לכן היום המגזר השלישי תפקידו, יש כאלה שלא אוהבים את המושג, אני בא ממשפחה ברוכת ילדים אז אני לא נבהל מהריונות, אז אני אומר, כן, המגזר השלישי כן יודע להכניס את המדינה להריון במהלכים מסוימים כולל במערכות הכי רגישות. חיל אוויר למשל. שאלו אם חיל אוויר תכנן את בית הספר הטכני שלו בדרום? לא. אם הוא חשב עליו? לא. אם הוא בדק איזה מצב גג האזבסט? לא. בלי המגזר השלישי היום חיל האוויר בדרום לא היה לו בית ספר טכני עם 1200 ילדים, פי שתיים ממה שהיה לו, והעתיק את הדוגמה והיום זה 7 בתי ספר כאלו. זאת אומרת המגזר השלישי, המגזר האזרחי הזה, החברה האזרחית זה כן גוף שהיום פורץ דרך למדינה.

תיקחו את הדוגמה, יש 60 בתי בנות, נערות במצוקה, בתים חמים. אתם יודעים שלבתיים חמים מותר להיות במצוקה רק לפי שעות מסוימות בשבוע. פעמיים בשבוע שעתיים ביום. אי אפשר להיות במצוקה אחרת. ככה מצאנו את הסיפור הזוועתי של ילדה שנשרפה כי זה לא שעות שפועלים. בלילה אין חירום. הקרן כן לקחה עם שותף כמו אבי נאור ובנתה מסלול אחר ואנחנו היום נאבקים. זה לא נעים היום לשבת מול אנשי משרד הרווחה ולהגיד להם, אצלנו הבית יהיה פתוח 5 ימים בשבוע ויומיים בחירום ומיטות ואוכל כמו שהגדרתם את זה. לכן אני חוזר היום המדינה כבר הפסיקה ליזום בתחום שאנחנו עוסקים בו בחינוך ורווחה. הפסיקה.

היו"ר כרמית גיא:

אולי בגלל שאתם עושים את זה בשבילה.

אלי אלאוף:

לא. מפני שהיא עושה ברגע אחרי שעשינו והבאנו וכל המגזר השלישי מביא את רמת השירות למצב איזה גובה מסוים, המדינה אין לה ברירה והיא מתערבת. אני אומר לכם, רוב הפרויקטים של הקרן, אני במקרה משרת את הקרן הזאת רק 13 שנה, רוב הפרויקטים של הקרן היום הם במימון מדינה. ואני לא מתבייש. אני חושב שזה הישג כאזרח של המדינה שלי.

עכשיו דבר שני, יש מסורת של נתינה בעם היהודי ולא צריך להתעלם ממנה. פעם היו נותנים למדינה, שולחים צ'ק, בונים כור אטומי, היום לא. הנתינה היא באמצעות המגזר האזרחי והמגזר האזרחי הוא היום מסכן, לא במקרה לא באו חברים, את המגזר העסקי. אנחנו למשל שמעוים לענות למכרזים של משרד החינוך ושל הרווחה, ואומרים תקורה אפס, הוצאות מינהל 3%, אנחנו מסכנים את המגזר העסקי. חברות שאני לא אגיד את שמותיהן כדי שלא יגידו שאני מחפש אותן, הן עובדות, ולא במקרה יש לנו 3 מכרזים כמעט הכי גדולים של משרד החינוך ועשרות מכרזים. המגזר העסקי גם לא נותן שירות לאוכלוסיות בפריפריה. אלה שמגדירים בקצה

הרצף ובמקומות שהרשות המקומית או הרשויות האזוריות לא מתפקדות. לא במקרה העיתון שלך דה מרקר שמה, הראו שיש השקעה הרבה יותר גדולה.

היו"ר כרמית גיא:

זה היה שיא העלבון עכשיו אלי. מה שאתה עשית עכשיו.

אלי אלאלוף:

אתם ראיתם שמי שמנצל הכי הרבה את תקציבי המדינה בתחום של החינוך זה רק הרצליה ורעננה. וחדרה הכי למטה, ובאר שבע לא רחוק ממנה, לא אדבר על שלומי, זה לא קיים על המפה של משרדים שלמים. לכן פה המגזר השלישי יש לו תפקיד לשכנע את המדינה ולהביא אותה לא בדיבורים, לא בסיפורים, אלא בעשייה. ולכן הפילנתרופיה חייבת להיות מאוד מאוד מקצועית. וזה גם בעיה כי היום הפקידים נבהלים מזה. מה אתם יותר מקצועיים מאיתנו? אתם יודעים מה אנחנו צריכים מהמדינה? יש פה ויכוח שלפעמים יורד מתחת לשולחן. והפילנתרופיה חייבת להיות מאוד מעשית. אם הפילנתרופיה לא אמינה היא פסולה. אפשר לסגור את המדינה לצערי אפשר לסגור אבל פילנתרופיה שהיא לא טובה צריכה להיעלם מהר ואפשר. אפשר לעשות את זה.

לסיכום, החברה האזרחית זו עובדה דוהרת במערכת הציבורית של המדינה ולצערי במדינה כל הבעיות, המדינה לא מקדימה את הפתרונות, היא נגררת אחרי עשייה שלהם.

היו"ר כרמית גיא:

מתעוררות הרבה שאלות כמו מי זה אנחנו ואיך נקבעים היעדים. פה יש נישה שאין בה שום דבר ואנחנו פשוט ניכנס כדי להכניס את המדינה להריון. אבל אני מניחה שהשאלות האלה עוד יעלו ותהיה הזדמנות לענות עליהן. פרופסור דוד אוחנה מאוניברסיטת בן גוריון.

פרופ' דוד אוחנה:

ראשית, אני מברך את המכון הישראלי לדמוקרטיה שהוא בעל הבית של ועידת קיסריה שעושה דיון מעין זה.

היו"ר כרמית גיא:

פורום קיסריה עוסק בנושא הזה כמה וכמה שנים.

פרופ' דוד אוחנה:

כן, אבל בשוליים. אני חושב שהערה באמת בכנות. אני נכחתי פעם אחת. אני חושב שהפרופורציות שם צריכות להשתנות והדיון צריך להיות לא בשוליים אלא צריך להיות מרכזי מאוד. הבון טון שם הוא של אנשים חשובים, אנשי עסקים, אנשי כלכלה אבל הוא צריך להיות גם של, זאת הערה לסדר היום ואני חושב שהמפגש היום.

אלי אלאלוף:

בפעם האחרונה אחוז אנשי העסקים היה חצי מאשר כל שנה. הדיון המרכזי בשני מושבים היה ויכוח עם אנשי האוצר לגבי הגירעון שהדעה הדומיננטית לגבי הגירעון היתה שצריך להעלות ל-2.7% לעומת עמדת האוצר. כלומר הקולות הדומיננטיים היו הפוכים ממה שעלול להשתמע באופן שבו אתה מציג את זה.

פרופ' דוד אוחנה:

אני שמח לשמוע.

היו"ר כרמית גיא:

יש דימויים. קשה מאוד להתחרות בהם. בבקשה.

פרופ' דוד אוחנה :

אני סך הכול אגיד כמה דברים עקרוניים כי אני לא עוסק בדברים האלה בצורה רצינית. אנחנו מפטפטים את עצמנו לדעת באוניברסיטה ומה שיש לנו לומר זה קצת לנבוח. חל פה תהליך פרדוקסאלי שהיום בעידן המודרני השמאל מגן על המדינה. בזמנו המדינה היתה מזוהה עם הימין, במאה ה-19, עם העוצמה, עם הצבא, עם הכיבוש, עם הביורוקרטיה, עם האצולה, עם הכנסייה. ואנחנו רואים היום שהמדינה מוצגת היום כביורוקרטיה שהיא בעצם מצמצמת את החירות של האזרח. הגישה הניאו ליברלית אומרת, בואו נוריד מהכוח של המדינה ונעניק חירות לאזרח. נקודת המוצא היא כמובן היא המהפכה הצרפתית שהפכה נתינים לאזרחים. מה זה המדינה? מעבר להגדרות של שמאל וימין. המדינה זו אוניברסליזציה של האזרחים. המדינה זה אנחנו. המדינה זה לא אני וזה לא קומץ של בעלי מאה או בעלי דעה. כל העיקרון של הדמוקרטיה הוא לא שוויון בפני החוק, הוא שוויון פוטנציאלי שאנשים לפחות יוצאים מנקודת מוצא שווה וכל אחד בהישגיו ימריא. המדינה הקומוניסטית שלקחה עד אבסודרום את העניין הזה קבעה גם את הסיימות, ולכן הכתיבה, אתה תרוץ יותר לאט, אתה תרוץ יותר מהר, והיתה שם רגולציה עם בתי סוהר. במדינה דמוקרטית צריך להיות איזשהו מינון נכון אבל קודם כל איזושהי נקודת מוצא שווה של אזרחים שהם שווים. האזרחים הם המדינה. היום, אנחנו רואים את זה בכל העולם המערבי והעולם המזרח אירופאי הולך בעקבותיהם, המדינות מוותרות על הכוח הרגולרי שלהם כמובן לטובת התאגידים. תאגידים מקימים מדינת-על וירטואלית קפיטליסטית שהמרכז שלה הוא לא האזרח. זה מה שחשוב. והם לא מכחישים. ההון ולא האזרח. והשיח הזה במובנים רבים הוא שיח טוטליטארי כי יש רק אידיאולוגיה אחת ששלטת בעולם. כבר דיברו יותר מעשור על קץ ההיסטוריה ומי שדיבר על זה דיבר במובנים חיוביים ההיגליאניים, הנה אין יותר אידיאולוגיות שרבות אחת עם השנייה, ניצח הליברליזם. הליברליזם הכלכלי קרי הקפיטליזם, והליברליזם הפוליטי קרי הדמוקרטיה. לפחות זאת האופציה שמוכרת על ידי כל העולם. יש כאלה שמימשו את הפוטנציאל הזה ויש כאלה שעדיין לא. אבל זה קץ ההיסטוריה. יש אידיאולוגיה אחת. נכון יש אידיאולוגיה אחת. זה לא עידן קץ האידיאולוגיות. זה עידן שאידיאולוגיה אחת ניצחה, היא טוטאליטרית ובלי בתי סוהר.

המדינה היום נתפסת כאויב האזרח, לא כמגנה עליו. כאויב ההון. הכוח של המדינה נחלש כלומר כוחם של האזרחים נחלש. בהתאם לכך נפגעת מדינת הרווחה. השירותים האוניברסאליים שאמורים היו להיות לכל האזרחים ובוודאי לאזרחים החלשים מובאים על ידי עמותות פרטיות וגם בשירותי רווחה חיוביים של חינוך, בריאות, פנסיה, אבל גם בשירותי רווחה שליליים של הפרטה של בתי סוהר, של שירותי אימוץ אני אגיד על זה כמה מילים עוד מעט על שירותי האימוץ.

ובכן הסולידאריות החברתית נפרמת. המדינה מטלטלת מחובותיה, מתנכרת לאזרחים החלשים, נדחקים לשוליים ומערכת הרווחה הופכת מאוניברסאלית לסלקטיבית. כמובן אנחנו רואים את זה. הפרטת השירותים באה לידי ביטוי בחינוך אפור. אז פה אני רוצה להבחין בין שני מודלים של חברה אזרחית. בין המודל הטוקוולי, כשאנחנו למדנו את הנושא הזה, תמר, יודעים שסך הכול חברה אזרחית במובנים הבריאים שלה זו הרקמה החיובית הויטאלית של החיים, השתי וערב של החיים החברתיים, עמותות ואיגודים וקהילות. זה קיים בארצות הברית. זה חיובי מאוד. מה פתאום שהמדינה תספק את הכול? כי אם המדינה תספק את הכול אז היא קומוניסטית או טוטאליטרית. אם המדינה מספקת מלמטה איגודים וולונטרים וגם סולידריות מסוגים שונים אלה דברים חיוביים.

עד פה החברה האזרחית שאני חושב שעל זה כולם מסכימים שבמינון נכון ביחס למדינה, ביחס לחובות של המדינה יש לה מקום מאוד חשוב. אבל זה המודל הטוקוולי. המודל הגיידאמקי של מדינת הסעד שלנו זה באמת חברה אזרחית לעניים. זו חברה של צדקה, לא של צדק, של מכניזם אובייקטיבי של חוקיות של מבנים שאמורים למנוע מלכתחילה, להתנות מלכתחילה דברים שאחר כך אולי אפשר לתקן אותם. מה שבזמנו השמאל עשה.

אני רואה את הפעולות. לא בגלל שאלי פה. אני רשמתי לי את הדברים האלה לפני כן. אני רואה את הפעולות בדרום של קרן רש"י או קרן קרב. קרן קרב למשל, אשתי מנהלת בית ספר יסודי במדרשת בן גוריון. אני חושב שהיא הגיעה, אני לא יודע פה את החלוקה עם המדינה, אתה לא פירטת אותה, אבל זה שלישי, שלישי, שלישי. כלומר שלישי קרן קרב נותנת, שלישי המועצה הציבורית.

היו"ר כרמית גיא :

היא כבר הסתלקה מזה. זה 3% מכל התקציב.

פרופ' דוד אוחנה:

אז יכול להיות שהם יאמרו לעצמם את מה שאתם אומרים פה. ככל שעכשיו יש לה מינימום יותר של מנהלת. אני חושד מאוד בבתי ספר של תל"י כשהייתי בירושלים. שם ראיתי את כל החבר'ה שפתאום גילו את הדת. דיברתי עם הילדים. לא עושים קידוש בערב שבת. שום דבר. אבל פתאום חשוב להורים מבחינה דתית לשלוח אותם לבית הספר. כי אז שהתקרבותי לבית הספר שמעתי יותר ויותר אנגלית. ציבור אמריקאי גדול לשעבר שולח את ילדיו לחינוך מסורתי של תל"י בירושלים. אז זאת בריחה מהרפורמה. זה כביש עוקף רפורמה. בוודאי. כי אתה הולך על תכלית אוניברסאלית לכאורה.

פרופ' דני גוטוויץ:

יש שם יותר שעות ומאחר ובישראל ההפרטה מחלחלת לתוך השטח תוך הטעייה אז הכיסוי הדתי הוא לכאורה. גם הכיסוי הדמוקרטי. מדעים, ידיעת הארץ.

פרופ' דוד אוחנה:

אני אסיים. כך שהחברה האזרחית הגיידאמקית הזאת נוטלת תפקידים מסורתיים של המדינה, לא של המדינה, של השמאל. תכלית המדינה שהיא מגיעה למיצוייה היא פשיסטית. לא זאת הכוונה. אלא כפי שהצגתי אותה שהמדינה מסוגלת לתת דברים בסיסיים לכלל האזרחים. אנחנו רואים פה את ההפרטה הזאת ברשויות הרווחה, אנחנו נוכחים פה. אני לא צריך לתת הרבה דוגמאות.

היו"ר כרמית גיא:

בוא נסתפק בזה בשלב הזה. רותי סיני, הארץ ולא דה מרקר. אני תהיתי כמה זמן עד שנשמע את השם המפורש גאיידמק. זה לקח שני דוברים או דובר וחצי.

פרופ' דוד אוחנה:

לא האיש עצמו.

היו"ר כרמית גיא:

התופעה כמובן. אבל אני הייתי רוצה בכל זאת את התובנות שלך על מה ששמענו עד עכשיו, בעיקר על הדברים של תמר בהתחלה.

פרופ' רותי סיני:

את דיברת על הסקפטיות. אני חושבת שהסקפטיות היא לגבי הצרכים של הקהילות. אני נזכרת שלפני כמה ימים הלכתי ברמת השרון עם בתי יובל בת ה-12. ועל עמודי החשמל היו מודעות שאפשר לתלוש, היה כתוב, זקוק בדחיפות לארוחה לחג ויש מספר טלפון. אז יובל אומרת לי, אמא אני לא מבינה. אם יש לבן אדם הזה כסף לנייר 4A ולמדפסת לייזר למה אין לו כסף לחג? כשהסתכלתי על המספר זה היה מספר טלפון נייד. זה של "לתת". אז זהו. ברצינות הסקפטיות הזו וכל מי שהלך לסופרמרקט בימים האלו מבקשים ממנו תרומות לנזקקים והיום במקרה הייתי והסתכלתי על אנשים, היה תור, התגובות הן כאלה, טוב אז עוד 2 שקלים להוסיף. אם תשאלו אותי ויש בעיתון אצלנו לחץ, תעשי משהו כבר על החגים ותכתבי על חלוקות המזון. מה אפשר לצלם. אני מאוד לא שמחה ללכת לזה מסיבות מאוד מובנות אבל אחת מהסיבות היא שאני באמת לא יודעת את התשובה. אני לא יודע כמה צורך יש, אני לא יודעת מי צריך, אני לא יודעת מה צריך, ובאותה מידה שאני לא יודעת אני חותמת לכם שרוב רובם של האנשים שעוסקים בתחום הזה לא יודעים.

היו"ר כרמית גיא:

זה משאיר משהו קפריזי?

פרופ' רותי סיני :

קפריזי לחלוטין. זה בעייתי בהמון מובנים. סתם ברמה התפעולית למי אתה מחלק? מצאו איזושהי דרך. אתה בא עם פתק מהרווחה. אבל אם אתה כבר מטריח את עצמך ללכת לרווחה ולקבל את הפתק הזה, הרווחה לא עושה שום סלקציה, היא לא יודעת אם אתה צריך ומה אתה צריך. ואם אתה צריך שמן או אתה צריך טיטולים או אם אתה צריך משקפיים לילד או אם אתה צריך הכשרה מקצועית. היא יודעת שאתה באיזשהו מקום משפחה מוכרת לרווחה. זה כל כך לא ממוקד ולא מאוזן וגם לא אוניברסאלי שזו אחת הבעיות הגדולות מאוד עם השירותים האלה שניתנים על ידי מגזר שלישי. אני לא נכנסת כרגע לקרן רש"י או לקרנות או לגופים שמפתחים באמת תוכניות ומודלים ופיילוטים. ופה אתה צודק/ת לחלוטין שהכול הוא באותה קלחת. בחישובים על המגזר השלישי אז זה קופת חולים וזה האוניברסיטה וזה "לתת" ובאמת כולם באותו סל. והקו קלאס קלאן. ו"בצלם" והאגודה לזכויות האזרח, כולם כולם באותו מקום. ואולי גם המכון לא? מלכ"ר.

היו"ר כרמית גיא :

בואי נעשה את ההבחנה בין ארגוני צדקה לבין ארגוני העצמה.

פרופ' רותי סיני :

אבל יש המון בלבול בציבור בעיקר. בואו נחזור לעניין של עמותות החסד או השירות או אספקת השירותים. אז הבעיה של האוניברסאליות ושוויוניות היא בעיה גדולה. קודם כל אנשים שכבר מגיעים לעמותות ועומדים בתור ומבקשים ארגז זה סוג מסוים של אנשים שאולי התגברו על מחסום הבושה. אני לא יודעת אפילו מה לחשוב על האנשים האלה. אני לא שופטת חס וחלילה. אבל אני רק אומרת שלא ברור לי בכלל שזה מה שהם צריכים.

עכשיו אלי דיבר על זה שהמגזר השלישי מושך את הממשלה באף וגאה בזה. או מכניס להריון. אז קודם כל הבעיה עם להכניס להריון זה להכיר באבהות שזה סיפור אחר לגמרי. יש אמנם את הצד של פריצת הדרך ושל החדשנות ושל הגמישות וכל הדברים הטובים האלה שאנחנו אומרים על המגזר השלישי, אבל הצד השני זה באמת המשיכה באף. כשיש גוף כמו, ואני כן אנקוב בשם, נגיד הקרן לידידות שבאה ומחליטה שעכו צריכה איקס כסף לאוכל. מי שמס? מה פתאום?

אמרת בצדק המדינה נגררת. אם הם נותנים אז צריך לתת פה matching כי לא נעים. ואז פתאום פותחים תוכנית לעכו, אני סתם נטפלת לעכו, אבל זו לא התוכנית שצריך ואולי זה לא מגיע למי שצריך. זאת אומרת שזה נעשה בלי שום מחשבה. ואני חושבת שזה מאוד מאוד בעייתי שהמגזר ושוב זו הכללה נורא גדולה, באה ומושכת.

היו"ר כרמית גיא :

האם זה לגיטימי לתהות על מקור הכסף? והמניעים של מי שנותנים את הכסף כמו במקרה של הקרן לידידות? אני לא רוצה להטיל דופי בפעילות המבורכת שלה. אבל לאחר שאמרת זאת האם זה לגיטימי לשאול.

פרופ' רותי סיני :

אני חושבת שזה לגיטימי לשאול. אני לא יודעת שבהכרח הכסף של נוצרים פונדמנטליסטיים בטנסי הוא פחות טוב או יותר טוב מהכסף, סתם יש לי פה קומינקט של "יד שרה", של יהודים? אני לא שופטת אבל אני כן חושבת שברגע שנוצר מצב שהזנב מכשכש את הגוף ולא להיפך זה בעייתי כי אז כן יש מקום לתהות על המניעים. ואז אולי צריך כן לקבל החלטה כן שיפוטית על המניעים והאם אנחנו רוצים לשתף פעולה עם המניעים האלה. אני לא יודעת.

יש ארגון ששמו "יד שרה". ללא ספק ארגון מקסים, מבורך, נהדר. אין מילים.

היו"ר כרמית גיא :

הוא קיבל את פרס ישראל לא?

פרופ' רותי סיני :

כן. הם מוציאים היום סיכום של השנה. הם מוציאים את זה לקראת ראש השנה תמיד והם כותבים שהם סייעו בשנה האחרונה ל-400 אלף איש. החיסכון לקופת המדינה מיליארד וחצי שקלים והם מפרשים. עכשיו שוב, מצד אחד, נהדר, תגידו מה רע בזה שהם חוסכים למדינה מיליארד וחצי שקלים? אבל שוב מצד שני מי שמם? מי הם? ועל פי איזה קריטריונים הם חוסכים למדינה? מי מחליט את זה בכלל? הם פותחים דוכן, או חנות, או מקום ומחלקים. עכשיו אני לא יודעת, אם מישהו לא מגיע אליהם, מגיעים אליו? יש פה את כל העניין של ההמשגה ואנשים שבאמת נזקקים שלא מגיעים. אני לא יודעת. אבל אז המדינה אומרת יש את "יד שרה". לא מוכרחים לשלוח עובד סוציאלי לכל בניין ולדפוק על כל דלת ולהגיד אולי אתה צריך משהו. הסיפור עם עלה התאנה וזה מה שכרמית שאלה אותך קודם האם אתם מאפשרים למדינה להתנער מאחריות, אז עכשיו להתנער מאחריות, אני לא חושבת בניגוד לדני, אני לא חושבת שבהכרח כל מטפלת שמנקה טוסיק של כל זקן חייבת להיות עובדת מדינה. אני לא חושבת. אין שום בעיה אם גוף פרטי או עסקי זוכה במכרז, מעניק את השירות כמו שצריך תחת פיקוח וכו'. כולנו יודעים מה צריך להיות שם.

אבל אני כן חושבת שהפתח הזה שפותחות העמותות למיניהן למדינה בזה שמוציאים את כל הדברים האלה להפעלה חיצונית ובוזה שהמגזר השלישי רואה את עצמו מחויב באיזושהי דרך להוביל ולהראות למדינה ומתיימר לדעת מה טוב לעם אני חושבת שזה פותח פה פתח מאוד מאוד מסוכן. ופה אני אסיים, את יובל ראיינתי עוד ב-2002 שהיו גלי קיצוצי התקציב הגדולים ובאמת כל העניין הזה של המגזר השלישי התוודענו לו בפעם הראשונה אז יובל אז התנבא ובצדק זה שהסכנה המאוד גדולה היא של עייפות החומר וזה בדיוק מה שקורה. זה קומבינציה גם של סקפטיות וגם של עייפות. אנשים לא רוצים לתת יותר. הם לא יודעים. אמרה אישה בקופה ובצדק מדובר רק על 2 שקלים, מה אני יודעת לאן זה הולך.

כרמית גיא :

כן. תודה. יובל אלבשן לצורך עניינו מעמותת ידיד.

עו"ד יובל אלבשן :

כן. וגם הקרן למפעלי שיקום. זה חשוב להגיד איזה מילה בהקשר. האמת שרותי אמרה בעיני את הדבר החשוב. עקב אכילס של החברה היום זה באמת חוסר המקצועיות שלה. אני יכול לדבר אבל רק בפן שלי שזה לא חינוך אלא זה שירותי רווחה בעיקר ששמה אני רואה את זה באופן ברור ואני מדבר כבר משנת 92. עכשיו זה נכון כשזה מגיע, אני חושב שזו התובנה הכי חשובה שנאמרה כאן, שאנחנו גוררים את המדינה מהמקום שאין לנו את כל התמונה ואין לנו את כל המפה ואין לנו את כל הצרכים וזו הסכנה הגדולה. עכשיו אני רואה את זה גם במקומות אחרים. קל לי להסיט את זה מהמדינה לעבר התורמים הפרטיים שהפעם הם אלה שגוררים אותנו לשם. אני אתאר את זה, אני אגיד את זה בצורה קצת אקלקטית ולא מסודרת. אם היינו מדברים רק על ארגונים לשינוי חברתי, אותם ארגונים שבאים לעשות טוב במובן הזה של לתקן את החברה אז היה לי קל לדבר על זה במובן הזה שאני בדרך כלל מצטט את דני רק אני משתדל לעשות את זה בלי המילה הפרטה. ואז אני אומר שבהרבה מובנים אותם ארגונים מה שהם עושים הם עשו דה-לגיטימציה לפוליטיקה.

הזרימו הרבה מאוד דמים למקומות שלמעשה אנחנו לא יכולים להשפיע בהם ואם אני מסתכל על הקריירה שלי אחורה כמי שכן ניסה להשפיע ולשנות ורצה אני חושב שהייתי צריך להיכנס לפוליטיקה הרבה לפני מה שעשיתי אם הייתי באמת רוצה לשנות. אז צעקתי את זה, ואני מסכים גם למה שאת אמרת תמר שבהתחלה קיבלנו הרבה יותר קרדיט ציבורי כי אנחנו היינו הטהורים והנקיים לעומת הרעים והשחורים ועמוסי האינטרסים, והיום כבר לא קונים אפילו כאן כי כבר התחילה מלחמת יהודים. אבל זה אך ורק לגבי פלח הארגונים לשינוי חברתי. אני דווקא חושב כשאני הסתכלתי על כותרת השולחן העגול יותר נכון שאני אתייחס דווקא לארגונים לשירותים חברתיים. לא הצדקה שזה פלח שקל להתייחס אליו ואני מסכים לגמרי, ואני גם בעמותת "ידיד" וגם בארגונים אחרים שאני מכיר את התופעות של אחרי פסח שיש לך ערימות של ארגונים ואז השאלה היא רק איך אתה לעזאזל מסלק אותם ומישהו רק ייקח אותם. אני כבר לא מדבר עכשיו על זה שאני היום למשל בבוקר מנסה להיפטר מכמויות של ילקוטים שכאלו לא תיאמנה, גם באופקים וגם במקום נוסף שלנו. אני כבר לא יודע למי לתת. אני אומר קחו 4

ילקוטים, כל מי שזז רק, בגלל שקרנות ותורמים רצו לתת ורצו לחלק וכו'. כל הדברים האלה. את זה כולנו יודעים.

אני מדבר על הפלח באמת לא של הארגונים לשינוי חברתי ולא של הצדקה, של השירותים החברתיים. וכאן נכנסת חוסר המקצועיות בצורה הכי קשה. וחוסר המקצועיות הוא טבעי הוא מובנה אל תוך השיטה של הארגונים החברתיים כי אנחנו כל הזמן, הרי מה אנחנו? אנחנו כל הזמן מגייסים כספים. עכשיו התורמים כל הזמן, ושוב אני לא מתייחס, אני לא מכיר, אני מכיר רק מהתקשורת, לא התעסקתי מעולם עם קרנות גדולים אבל אני חייב להגיד שההתקפה על גיידאמק, אני לא כל כך שותף לדמוניזציה שלו ולא של כל מיני מוסקוביצים אחרים. כשאנחנו לא עושים את זה לגבי כל מיני אנשים שחיים פה, נולדו פה, ועשו את הדברים, אני לא חושב שהם יותר נקיים או פחות נקיים. לא כל מי שהוא יליד הארץ וזכה פעמיים בתואר מלח הארץ הוא יותר נקי בעיני מגיידאמק. להיפך. אבל זו ככה הערת אגב שלא קשורה.

עכשיו נגיע לשירותים החברתיים. הרי מה בעצם קורה פה? מה כרוני פה? באה קבוצה של אנשים שזה לכאורה היה האידיאל של ה-civil society מתארגנת ורוצה לעשות פעולה. ואז בשלב הבא היא מגייסת כספים. עכשיו הפעולה הזאת של גיוס משאבים אנחנו כאן נכנסים לסט של כללים שאנחנו למעשה כפופים לאותו מגזר עסקי שאתה רואה בו איום, ולפחות בתחום של השירותים החברתיים אני רואה בו להיפך אנחנו משרתם של אותם אדונים.

היו"ר כרמית גיא:

להיפך הוא אומר שהעולם העסקי רואה בו איום.

עו"ד יובל אלבשן:

ואני רואה להיפך, בהקשרים שלנו אנחנו משרתים אותם, אנחנו לא איום עליהם. בהקשר של השירותים החברתיים.

אלי אלאוף:

איך אתה משרת אותם?

עו"ד יובל אלבשן:

אז אני אתן דוגמה. (1) אני אחזור לארגונים לשינוי חברתי רק כדוגמה קטנה. הרי מהו השינוי החברתי הכי רציני שיש? אני מחנך אנשים להעצמה ולשינוי חברתי ולקחת את גורלם בידיהם ולבחור את הבחירה הנכונה. איפה הפעולה הכי חשובה מבחינת שינוי חברתי? זו לא הפגנה ולא הצעת החוק ולא עתירה. זה השלשול של הפתק בקלפי. אבל לפי החוקים גם בצפון אמריקה וגם אצלנו אסור לי כעמותה בכלל להוביל לשם כי אז חס וחלילה כל התרומות הן תרומות כאלה ואחרות, כולנו מכירים את זה, ואנחנו אפילו נכוונו בחשד לעמותת ברק. אני יכול לספר לך את זה מגוף ראשון. זה לגבי ארגונים לשינוי חברתי, נדמה לי שזה דומה.

כשזה מגיע לשירותים חברתיים שוב התורמים כמעט תמיד מחפשים משהו חדש. אני אתן הדוגמה איך זה עובד. למשל, אתה מקבל תרומה, התרומה היא ל-3 שנים. מצפים ממך שאחרי 3 שנים מרבית הקרנות שאני עובד איתן, או התורמים, אחרי 3 שנים או 4 שנים המהדרין 9 שנים. אבל זה המהדרין. אחרי 3 שנים אתה אמור כבר להסתדר לבד. חלק מהתפיסה של אלף פרחים יפרחו ואנחנו נעזור לכם להשקות, אחרי זה תסתדרו לבד. מה זה יוצר? זה יוצר שכל 3 שנים אני צריך להמציא את עצמי מחדש. אני צריך לגרום לפרויקט חדש להיווצר. אז יש את כל השטיקים מסביב, לעשות קואליציה מפה, או לקרוא לזה בשם אחר.

היו"ר כרמית גיא:

זה מבחינת השיווק.

עו"ד יובל אלבשן:

אמת. אבל בעיקר למה זה גורם כרמית? זה גורם לזה שלמעשה גם אם אני למדתי שירות טוב וכבר התמחיתי בו והתמקצעתי בו אין לי כבר בעצם את המימון כי אני הרי כל הזמן רודף אחרי הכסף. אין לי המימון שמאפשר לי להמשיך אותו ולשכפל אותו. זה פעם אחת. פעם שנייה, הקשר לתורמים, אני כל הזמן תלוי בכספם. רצה הגורל עכשיו שהיתה נפילת שער הדולר, אנחנו חוונו את זה ב"ידיד". אני גם חוויתי את זה גם בקרן למפעלי שיקום ובמקומות אחרים. זה נעצר. מיד זה נקטע. שוב אני לא מדבר על הקרן הזאת או אחרת, אני מדבר על זה בכללית. זה ברור לי וזה גם טבעי שקודם כל התורמים הגדולים שלנו מקהילת ניו יורק שהם נכונים היום וצריכים לפטר עובדים, דבר ראשון שהם יעשו זה יעצרו את התרומה לשנה הבאה ואז אנחנו נעצרים. אז גם כאן יש לי בעיה.

אלי אלאוף:

מה עם המדינה? משרד החינוך ב-3 שנים 11 קיצוצים.

עו"ד יובל אלבשן:

אני אקדים ואני אומר שאני לא בטוח עכשיו, אחרי שאמרתי את כל זה, כל שאמרתי עד עכשיו לא אומר שאני לא מבין, דווקא כמי שחי כעורך דין קהילתי בשטח הרבה שנים שלא ברור לי עם כל מה שאמרתי עדיין אני לא הייתי לוקח את התיק ועדיין אני לא הייתי לוקח את הכסף ממך כדי לעזור לאותו אדם. כי מי שלא הריח את הבל פיו של אדם רעב או ילד שלא אוכל אז אני בכלל לא בא למקום שיפוטי. אבל אני עדיין חושב ברמה תיאורטית שכן חשוב להגיד את הדברים גם ברמה האידיאולוגית, לא רק ברמה התיאורטית.

אלי אלאוף:

מפעל ההזנה זה לא של הארגונים החברתיים. במקרה ישבתי בישיבה, הדיון היה 7 דקות בוועדת השרים לענייני רווחה בתקופה של בגין. 7 דקות לקח להם ב-78. הורוביץ אמר, אין לי, והמדינה התקפלה ואתה יודע כמה שנים אלפי, מיליוני ילדים סבלו מתת תזונה. על מה מדברים? המדינה לא מקלקלת? רק הסקטור האזרחי. אנחנו עושים כרגע איזו בדיקה בנושא מפעל התזונה אתם לא יודעים איזו קטסטרופה המדינה בתכנון כמעט פושע גרמה לתת תזונה ומצבים איומים לילדים האלה.

היו"ר כרמית גיא:

היתה אמורה להיות פה נציגה של משרד הרווחה של שר הרווחה שנמצא בחוץ לארץ, הוא לא יכול היה לבוא. אבל היא משום מה לא הגיעה.

עו"ד יובל אלבשן:

אני אקצר, אני לא אאריך. אני רק רוצה להגיד אלי אני לא בא פה כסנגוריה של המדינה. אני כבר לא צעיר מספיק בשביל לחשוב שכל התיאוריות המרקסיסטיות הן באמת נכונות לכן אני גם לא רץ למקום שלהן. אני יודע דני שאתה בשוק עכשיו. אני לא חושב שהמדינה היא המזור לכל דבר. אני חושב שבארגונים כן חשוב שאנחנו נגיד את האמת. והאמת היא בהקשרים למשל של שירותים חברתיים, לא של צדקה, של שירותים חברתיים אתה רואה שם חוסר מקצועיות כמעט מוחלט. אני לא מדבר על האימוץ רק, שגם שם יש לי הרבה מה להגיד לכן הזכרתי את הכובע שלי כיושב ראש הקרן למפעלי שיקום. למשל שיקום תעסוקתי שזה היה תחום שהמדינה עשתה אותו היטב במשך הרבה מאוד שנים. קוצצה. אני לא אומר. עוד מעט ניכנס לויכוח מי זו המדינה. האם המדינה זה אותו אגף או לא אותו אגף וכו'.

היו"ר כרמית גיא:

תודה. הנקודה שהעלית לגבי התרומה העקיפה או הסמויה או לא העקיפה כל כך של הארגונים האזרחיים לדיסקרדיטציה/דה-לגיטימציה של הפוליטיקה היא נושא שמעסיק אותנו במכון מאוד.

עו"ד יובל אלבשן:

מילת סיכום. מה שזה תרם זה גם תרם לחוסר המקצוענות של המדינה. שוב אני לא יודע כאן מה הביצה ומה התרנגולת בהקשר שרותי אמרה אבל בהקשר הזה של רדיפה אחרי פרויקטים קטנים אתה רואה את זה היום כבר במערכות החינוך. אני לא יודע למה נטפלים דווקא לתל"י כי לדעתי כל מערכת החינוך והילדים שלי לומדים בקשת, אני לא רואה את זה בכל מערכת החינוך בירושלים. אין בית ספר שבורח מזה. לא יהודי-ערבי ולא ערבי-יהודי ולא שום דבר אחר. אבל את רואה אפילו במקומות הכי ממלכתיים, בתי ספר שהם ממלכתיים לגמרי את רואה גם שם את הרדיפה אחרי הפרויקטים, אחרי המיידיות, אחרי המהירות, אחרי הדברים האלה.

היו"ר כרמית גיא:

קרלוס שטיגליץ, סמנכ"ל שתיל של הקרן החדשה. דיברנו על העצמה אזרחית והעצמה חברתית וארגון לשינוי חברתי אז אתם ארגון גג כזה של הארגונים האלה ולכן אנחנו מאוד מעוניינים לשמוע את הפרספקטיבה שלך.

קרלוס שטיגליץ:

קודם כל צריך להבין אנחנו לא ארגון גג. מה שנהוג היום ארגון כשלנו הוא ארגון תשתית במובן הזה שיש לנו איזושהי תשתית שמאפשרת לאוכלוסיה מאוד גדולה של ארגונים לקבל שירותים שקשורים גם לנושא של העצמה אבל יש ארגון אחר שהוא הארגון גג ואנחנו לא מתיימרים במובן הזה לקחת על עצמנו את הייצוג של המגזר.

כמה נקודות לגבי דברים שנאמרו שאני רוצה לחזק אותם. העניין הזה כשמדובר על החברה האזרחית היום זה ערב רב של כל כך הרבה דברים. הבוקר היינו עם אלי באיזושהו מקום שמישהו יכול להציע 52 סיווגים שונים של החברה האזרחית בשביל לקבוע רגולציה כי יש שונות כל כך גדולה בקרב החברה האזרחית שצריך לבוא ולבדוק מה המשמעות, מה תעודת הזהות של כל הגופים ואחרי מה זה מה מגיע להם מטעם המדינה. צריך לעשות את האבחנה.

לכאורה מדובר על ארגונים לשינוי חברתי שכאילו מצד אחד הם פוליטיים יותר מכיוון שהם דורשים מהמערכת הפוליטית ומצד שני גורמים לדה-לגיטימציה. זה שבאים ואומרים שכביכול מי שמתעסק בפוליטיקה אלה הם ארגונים לשינוי חברתי והארגונים האחרים שסתם נותנים שירותים, לא רק צדקה, הם לא במשחק הפוליטי, זה אחד הבלופים השכיחים. כולם עסוקים בביצה הפוליטית. יש כאלה שאולי מתיימרים לשנות אותה, יש כאלה שמשרתים את התפיסה הפוליטית. הם משרתים את התפיסה של הפרטה. גם אם אפשר לבוא בטענה לארגונים לשינוי חברתי אז אני אומר כולם, כול מה שארגונים צריכים לבוא ולהחליט, אם אני רוצה להיות שפוט של הפוליטיקה או לנסות להתעמת איתה. אבל אין דבר כזה שאני מחוץ לעסק. הם לא פוליטיים. מה זה לא פוליטיים? הנה למשל לחלק אוכל זה לא פוליטי? לבוא ולהחליף שירותים שמדינה צריכה לתת זה לא פוליטי? אבל הם אומרים הם יכולים לבוא ולשאת חן בסדרה גדולה מאוד של אנשים, בין אם זה מהסקטור הפרטי או קרנות למיניהן ולהגיד, לא אנחנו לא מתעסקים בפוליטיקה והם אפילו עונים על הקריטריון של חוקי המס בארצות הברית או במקום אחר. זה דבר שצריך לקחת בחשבון.

עכשיו אני גם מסכים שהבעיה היא לא רק ארגוני הצדקה. אני גם לא מכיר מספיק את הפעילות של קרן רש"י אבל אני כן יכול לקבל גם מארגונים לשינוי חברתי לפעמים מאמצים את מה שאפשר להגדיר כהטרמת שירותים. לאתגר את הממסד עם שירותים שאינם קיימים וליצור כביכול מלמטה את הדרישה של שירותים שלא היו קיימים מקודם. אבל אי אפשר להבין את התופעה הזאת שלא בהקשר של הפרטה, שלא בהקשר של נטילת אחריות של המדינה. אי אפשר לבוא מבלי להבין ויכול להיות שזה פנטסטי מבחינת ילדים או קשישים או מי שזה לא יהיה, שיהנה מאותם השירותים. אי אפשר שלא להסתכל על זה בהקשר הגדול של אנחנו שמים בצד את כל תפיסת הזכויות, משהו שבא ואומר על מה המדינה צריכה לקחת אחריות ולהגן בחוק מצד אחד. אתה אמרת אנחנו מחפשים את החורים השחורים ואולי צריך להציע למגזר השלישי שיבנה איזה מאיץ חלקיקים גדול בשביל להתמודד ושיעבוד, אבל משהו שהדבר הזה אומר שזה משבש לחלוטין את סדר העדיפות. שאני אוהב את זה ואני נותן לזה, והוא אוהב את ההוא ונותן לזה במקום לבוא ולהגיד אם יש לנו טענה לגבי האופן שהמדינה מתכננת בכלל את התפיסה החברתית כלכלית או מה שזה לא יהיה ואיך היא מחלקת את המשאבים, אז בואו נתעמת איתה, בואו נחליף את השלטון שהיא תעשה סדר עדיפות אחר. הניסיון מבחוץ לבוא לפי מה שאני אוהב או מה שאני חושב לפי ראות עיני שכדאי זה מסוכן.

לכן עוד מושג שאני רוצה לאתגר אותו ודוד דיבר על העניין הזה שמהו מוזר שהשמאל כביכול הוא צריך למלא את התפקיד ולהגן על המדינה ואפשר להגיד שחלקים רדיקליים של השמאל שקוראים תיגר על התפיסה הניאו ליברלית הם בני ברית בלתי רגילים. זה קובע מי צריך מדינה והשני בא ועושה לו את העבודה ובונה אידיאולוגיה שכל הפקידים הם סתם חבורה של עצלנים שצריך לזרוק את כולם. פתאום יש לנו ברית בלתי רגילה בין סקטורים מפה שמערערים על זה. עכשיו אני חושב שתפיסה שפויה גם למה שקרוי שמאל או נהוג לומר זה העניין הזה של לא להתעמת על עצם קיומה של המדינה והמוסדות אלא להתעמת איתה ולעשות את ההבחנה. אנחנו רוצים להתווכח על סדר עדיפות, אנחנו רוצים להתווכח על אחריות שהמדינה לוקחת. אנחנו לא מערערים על עצם העובדה שיש מדינה והמדינה לשיטתי והמוסדות צריכים להיות האמצעי שבאמצעותו אני דואג לסולידאריות החברתית, לערבות הדדית. זהו המנגנון. לא מצאתי מנגנון יותר טוב לעשות את זה. לכן באופן פרדוקסאלי אותן עמותות שמתווכחות עם השלטון על סדר היום אני קורא להם עמותות פרו ממסדיות. כי אותן העמותות הרוצות להחליף את השלטון אפשר להגיד שהן עמותות אנטי ממסדיות מעצם העובדה שהן חושבות, נשאיר בצד הויכוח שגם הארגונים לשינוי חברתי הם יציר של אותה שיטה במובן הזה שהם כאילו מרוקנים מתוכן את העניין הפוליטי. אני ביקורתי בעניין הזה. אני לא בא להגן על ארגונים לשינוי חברתי.

קודם כל אני אומר את הדבר הבא: מי שרוצה להסתכל מאיפה צצו גם הארגונים לשינוי חברתי מצד אחד צריך לבוא ולא להסתכל על זה שכאילו הם אשמים שרתמו את המפלגות אלא אולי צריך לבוא ולהגיד שהמפלגות יש להן אחריות לא קטנה מעצם העובדה ששכבה לא קטנה של אזרחים בחרה לשים את המוטיבציה שלהם במקום אחר. מי שחושב שאפשר יהיה להחזיר את הגלגל ולרוקן גם את הארגונים לשינוי חברתי ולחזור למקום הזה שכולם יהיו פעילים במפלגות אני לא מכיר את הסיפור הזה. אני חושב שהאתגר זה לנסות לבדוק איזה סוג של שיח וחלוקת עבודה על צירים אידיאולוגיים שמישהו יהיה פעיל באיגודים מקצועיים ומישהו יהיה פעיל בעמותה, ומישהו יהיה פעיל במפלגה ומישהו יהיה פעיל בתנועת סטודנטים, ולנסות למרות המגבלות החוקיות והמקצועיות שיש איזה סוג של שיתוף פעולה אפשר לעשות ולראייה היום יש כבר לקראת הבחירות לרשויות המקומיות וכבר במחשבה לקראת הבחירות לכנסת אני מכיר לא מעט פעילים מהמנהיגות של הארגונים לשינוי חברתי שהם עסוקים בלהוות כוח בתוך המפלגות. לאט לאט הדבר הזה לדעתי ילך ויתחזק.

היו"ר כרמית גיא:

אני רוצה לשאול בתור באמת שתיל שאתה אומר זה לא ארגון גג זה ארגון תשתית, איך אתם מחליטים? באה קבוצה של אנשים ויש להם רעיון, אולי רעיון ממוחזר, אולי רעיון שמיצו אותו עם הקרן הקודמת ועכשיו הם מציגים אותו בצורה אחרת, אני מתייחסת לדברים שלך יובל, כדי לקסום לתורמים חדשים. איך אתם קובעים ואני מתייחסת פה לעניין המקצועיות של ההחלטה או ההחלטה לאיזה נישא כן להיכנס.

קרלוס שטייגליץ:

קודם כל למרות ששתיל הוא חלק אינטגרלי מהקרן החדשה לישראל ואני לא מייצג את הקרן החדשה ואני לא מחלק שטחים. אבל משהו אני כן יכול להגיד, גם אנחנו בסיטואציה הזאת של כסף ודולרים וכל זה, התפיסה הניאו ליברלית שדורשת כל הזמן להתחדש וכל מה שישן צריך לזרוק ולהמציא חדש, למצוא סחורות ומי שרוצה יש סדרה שלמה של ספרים שלא תורגמו לעברית, סוציולוג שפעם היה באוניברסיטת תל אביב קוראים לו זיגמונד באומן והוא כותב על העניין הזה כל הזמן, על העניין איך אנחנו הולכים למכור את עצמנו, אחר כך כל מה שאנחנו עושים, אחר כך הכול ישן, אחר כך הכול לזרוק, אחר כך הכול חדש וגם השירותים.

מה שכן אנחנו מנסים לבדוק על פי סדרי עדיפויות של איזשהו ניתוח מצב לאיזה קבוצות כן לסייע. אבל אני רוצה להגיד משהו שלא סותר את מה שיוכל אומר על המקצועיות. לדעתי כשאני מסתכל על החברה האזרחית, שאני בעד ריבוייה, ולא אכפת לי, אבל אומרים זה לא טוב, אפקטיביות, יעילות, יותר מדי קבוצות, זה לא טוב שיותר מדי אזרחים מתארגנים. אני אומר הפוך, בעניין הזה אולי צריך להקים מכיוון שמדובר על הרמה המקצועית של אנשים ושירותים חברתיים, אני חושש שחלק מהחולשה של החברה האזרחית שהיא נשלטת כולל בארגונים לשינוי חברתי והחברים שלי מתווכחים וגם כועסים עלי, שיש יותר מדי התמקצעות של החברה האזרחית בעוד שהיינו צריכים, אם יש אנשי מקצוע, להיות העיקרון המארגן של הפעולה האזרחית ההתנדבותית. לא להחליף אותה אלא דווקא למנף אותה כדי שהיא תהווה כוח שהיא תוכל גם פעם להשפיע על המערכת הפוליטית, פעם אפילו לשאול את עצמה אם להיות חלק. דווקא מי שרוצה לראות את האנשים בפוליטיקה והפרדוקס והדיאלקטיקה של מה שלא ימצאו

באמצעות הארגונים אז זה מה שאולי ידחוף את הכוחות האלה להפוך להיות עוד פעם חלק מהפוליטיקה.

היו"ר כרמית גיא :

תודה רבה. דני בן סימון אתה תרת וסיירת ורגלת ברחבי הארץ ובסוף החלטת לעשות את הזינוק לזירה הפוליטית ואני רוצה לשמוע גם את הפרספקטיבה שלך בעניין הזה. אפרופו הדברים של קרלוס והדברים שהתעוררו בעניין האם החברה האזרחית באה להחליף, האם היא עושה את הדה לגיטימציה ואת הדיסקרדיטציה של הפוליטיקה?

דניאל בן סימון :

אני אדבר בצורה פחות אקדמית ויותר הסתכלות של עיתונאי שהגיע למקום ולא קרא תיאוריות לפני זה. זה הגניבה או השוד לאור היום של המדינה בידי הארגונים האחרים ראיתי אותו בשיאו במלחמת לבנון השנייה. בילית חודש בצפון ואני חייב להגיד שלמרות ניסיוני נדהמתי לראות את היישום של היחלשות המדינה לטובת גורמים אחרים. כלומר המדינה נעלמה. רוב הרשויות בעצם ננטשו וזה הזכיר במידה מסוימת אבל שוב לא דרמטית כל כך, את מה שקרה בניו אורלינס בסופה הזאת שהטביעה את העיר. בעצם לא היה גורם כלשהו שהיה מוסמך לקבור או לאסוף את הגופות. והיה ויכוח שנמשך שלושה, ארבעה ימים עד שגורם פרטי קיבל משימה על פי מכרז, תאספו את הגופות שכבר איבדו כל צלם, בקתרינה. שם נחשף פרצופו האמיתי של ממשל בוש שעכשיו השבוע קיבל חיזוק נוסף מבחינת העניין הזה של להפריט הכול ולתת לחברה לנהל את עצמה בכוחות שלה.

ראיתי את זה במלחמת לבנון השנייה כמתבונן לא בקי. אני מכיר את החברה האזרחית דרך אלי אלאוף ונדהמתי מהמספרים שהוא נתן לי בזמנו על כמה מנות ליום, אמרתי, אלוהים אדירים, זה כאילו מדינה בתוך מדינה. ואם יש כאלה עשרות מאות ארגונים זו כבר מעצמה. חברה אזרחית שהופכת להיות מתחרה עם המדינה. אבל מלחמת לבנון השנייה שם קיבלתי את ההלם הכי גדול כי לפני זה הסתובבתי הרבה בדרום, בפריפריה, וראיתי באמת את הקיצוץ בחסות האינתיפאדה השנייה ועוד לפני זה את הקיצוץ בשירותים החברתיים. צמיחה של בתי תמחוי, אנשים שמאבדים את הקצבאות, מה קורה לאדם? איך הוא מאבד צלם אנוש בחסות המדינה? ונכנסים גורמים חדשים ועוזרים לו לעמוד על הרגליים. זה ראיתי. כלומר המדינה מקצצת בשירותי הרווחה, בא גורם כלכלי, IBM או חברת ביטוח ופותחת מתני"ס. המדינה סוגרת, נסוגה. מישהו אחר נכנס במקומה.

במלחמת לבנון השנייה היה מצב שבעצם גם הרשויות לא ידעו מה לעשות כי הן היו תלויות במדינה ולא היה מי שיענה לטלפונים של ראשי הרשויות. והיה מצב חירום שראש עיריית מעלות או ראש עיריית שלומי צלצל ללשכת ראש הממשלה. ענה לו טורבוביץ. אמר לו אני זקוק דחוף ל-2 מיליון שקל כי אין לי מים, אני צריך לשלם למקורות כי בעצם עובדי המים נפשו. הוא אמר לו 2 מיליון שקל לא אוכל לתת לך אבל אם תביא matching fund אני אתן לך. ההוא אמר לו מה זה matching fund? זה מתאים לטורבוביץ. ראיתי מקומות ואני חייב להגיד הגורמים הממסדיים לא היו שם.

עכשיו מתי הם חשובים? ברגעי מצוקה. שם בעצם המדינה חייבת, כשאדם מקיש בדלת בשעת מצוקה המדינה חייבת לענות לו. ושוב אני אומר לכם חודש בצפון שינה את תפיסת חיי לגבי המדינה ואולי תרם לכך להתפכחות ולכיוונים שהובילו אותי לאן שהובילו אותי. בכל התקופה הזאת אני גם ביקרתי במרכזי המפלגות הגדולות. כמעט כל ישיבת מרכז ליכוד וכל ישיבת מרכז מפלגת העבודה, ואני זוכר שמאז מלחמת לבנון השנייה אני לא זכרתי שהיה דיון על ההתרחשות הגדולה שהיתה בעקבות הנפילה הגדולה שהיתה גם בעורף ולא רק בחזית. וכולם דיברו על וינוגרד א', וינוגרד ב' והתפקוד של הצבא אבל התפקוד של המדינה בתקופה חירום לא היה. אז אמרתי, אלוהים אדירים, רק אני ראיתי את זה? ואם כבר וינוגרד על נטישת המדינה את האזרחים שלה, אתה גר בחיפה ואתה יודע על מה אני מדבר, זה הגיע עד לחיפה. זה גם את חיפה לקח. אבל בישוים החלשים הם התפרקו לגמרי. פשוט התפרקו לגמרי. באים למרכז המפלגות ומנסים לשמוע איזה דיון איך מעצבים את גבולותיה החברתיים הזהותיים של המדינה.

אני חייב לומר בעצבות גדולה, אני לא זוכר שזכיתי מאז היה דיון במפלגת העבודה בשנת 92 על דת ומדינה ועל הנאום של רמון על הלוינתן שמרכז הליכוד עסק בסוגיה, מה תפקידה של המדינה. ביקרתי בכל המפלגות. האצתי בחברים להעלות את הנושא. אמרו, צריך להביא 500

חתימות וגם כשהביאו 500 חתימות מרכז הליכוד בצורה אובססיבית התעסק רק במאחזים ובהתנחלויות. והליכוד התפרק על הנושא הזה. מרכז העבודה והלשכות למיניהן גם כן לא היתה כמעט מילה על זה, ותהיתי האם זה נושא שולי? הרי הוא במרכז חיינו. ואני ראיתי את המראות האלה של גיידאמק. ראיתי את האוטובוסים שלו. מראה מהמם. האוטובוסים שלו עמדו בשדרות, האוטובוסים של מערכת הביטחון עמדו בשדרות. שר הביטחון התגורר בשדרות. האזרחים אולי באיזה פיכחון יוצא דופן פנו לעבר האוטובוסים של גיידאמק. השאירו את האוטובוסים של המדינה ריקים. זו הצהרה. אנחנו לא מאמינים לזה. אולי האוטובוסים שלכם יפנצירו בדרך. בטוח שעם גיידאמק נגיע לאילת. גם קרובי משפחה של שר הביטחון טיפסו על האוטובוס של גיידאמק. ואדם שואל את עצמו אם המדינה נוטשת הרי יש מחיר לזה בסוף. חוסר האמון של האזרח במדינה.

היה סקר שאולי אתם פרסמתם ש-8% עד 10% בלבד מהישראלים מאמינים במוסדות המדינה.

היו"ר כרמית גיא:

עיין ערך מדד הדמוקרטיה.

דניאל בן סימון:

אני חשבתי שזה צריך להיות בכותרות הראשיות של כל העיתונים. ביחסים האינטימיים. הרי מה יש לאזרח? המדינה זו בת זוג לעת צורה בכל זאת אדם נלחם בעד המדינה שלו, מוכן למות למענה. אבל רק 8% עד 10% מאמינים במוסדות המדינה. זה אומר שהעסק בעצם התפרק. לכן בכל הדיון הפוליטי לא ראיתי התייחסות איך צריכה להיראות החברה הישראלית, מי צריך לנהל אותה. מה תפקידה של המדינה?

דבר אחד שכן ראיתי, הסגידה שאין לא אח ורע לגורמי ההון. הם מנהלים את הסיפור במדינה. אפשר להפסיק ישיבת ממשלה אם משהו בעל הון מצלצל ומחפש את אחד השרים או את ראש הממשלה. יש פה תופעה שאני לא יודע מאיפה היא הגיעה. ומי האנשים האלה? האנשים שדה מרקר כותב עליהם בצורה חולנית יום יום. חזרתי מחו"ל לפני יומיים, שלושה, קיבלתי את הדה מרקר עם מאה האנשים המשפיעים ביותר במדינה. בתוך זה העשירים ביותר והבנים של העשירים המבטיחים ביותר וכולם איכשהו הבן של תשובה בין העשירים ביותר, הבן שלו בין אלה שעומדים להיות העשירים ביותר. וגם הוא בין המבטיחים ביותר. מוסף שלם על האורגיה של בעלי ההון. אני חייב להגיד שגם בהתנסות הפוליטית הקצרה שלי אני מתחיל ללמוד שהם נותנים את הטון. גם בבחירות הפנימיות של קדימה וכל מיני דברים כאלה.

אני חייב להגיד בנאיביות מסוימת שחשבתי שהכתיבה והפרשנות והניתוח והאקדמיה והספרים והמאמרים והטלוויזיה והרדיו משנים משהו. עד שהגעתי למסקנה שהם תפאורה. אלי ישי במילה אחת מעצב את גורל ילדיך יותר מכל המאמרים שכתבת. לכן זאת כדאי לדעת, זאת שנדע, לא חשוב העברית שלו מימי הביניים או שהיא לא מובנת בכלל. אני למשל לא מבין אותה. אבל הוא האדם היחיד שפותח את דלתו של ראש הממשלה בלי להודיע. אנחנו מנסים להשפיע, אולי אנחנו משפיעים אבל לא משנים את המציאות. אני אומר את זה בצער. ועשיתי מספיק כעיתונאי, כתבתי, הייתי ממנהלי "תאנה" לפני שרותי נשארה לבד אבל הייתי בתוך עיתון שהיה לו מוסף קטן שנקרא דה מרקר ופתאום העיתון נבלע בתוך דה מרקר. 14 עמודי חדשות, 180 עמודי נדל"ן ועושר, ועשירים ודנקנר ודנקנר ודנקנר. ובמובן הזה אני מגיע למסקנה שייכתן שאם הם לא מבינים את זה בשפה הזאת של העיתונות יבינו את זה בשפה אחרת. וזה פשר החלטה של אדם שקיבל אירוע מוחי, עזב את הכול, כדי לומר לכם אם אתם קראתם ושמתם פס עלי ייתכן שבמקום אחר תקשיבו לי יותר טוב. תודה רבה.

פרופ' דוד אוחנה:

אני רוצה לומר מילה טובה על דני בן סימון שהושמץ ברגע זה העיתונאי וכל המערכת האינטלקטואלית והביקורתית וכו'. לשוקן היה תפקיד מאוד חשוב לסילוקו של אולמרט ועיתון הארץ או לעיתונות בין היתר. לעיתונות יש תפקיד חשוב. הכתבות שלך היו חשובות מאוד בתודעה. תודעה היא דבר חשוב מאוד בשביל הפרקסיס. טוב שאתה מתנסה בשני הדברים אבל יש דני ודני ב'.

היו"ר כרמית גיא:

דני, תנסה להפתיע אותנו? לא, משום שכול המשתתפים פה ידעו מראש מה אתה תגיד אז בוא תפתיע אותנו.

פרופ' דני גוטוויין:

אני אדבר בשתי רמות. בשתי רמות שיש לי מידה של התנסות בהן. אחת ברמה של ההמשגה והדיון האקדמי וברמה שנייה זה גם ברמה של התנסות משום שאני בהתעסקות האחרונה שלי נמצא בפריפריה של העניין הזה. צריך לזכור שהחברה האזרחית כקונספציה וארגוני המגזר השלישי כפועל יוצא שלהם הן מהתצורות של הניאו ליברליזם. בעצם החברה האזרחית והמגזר השלישי זה הזרוע של ההון לפרק את מדינת הרווחה ולהשליט את עצמו עליה. הדבר הזה הוא חד משמעי ונדמה לי שהסיפור שסיפרה תמר מההיסטוריה האקדמית שלה הוא מלמד. המהפכה הניאו ליברלית מתחילה באמצע שנות השבעים. זה לוקח בערך עשור עד שמתחילים לזהות את הכלים שלה. יש פה דבר מאוד ברור התפקיד שלה הוא לרסק את המדינה, התפקיד שלה הוא לפורר אותה ולסלול את הדרך לכניסתו של ההון.

אני רוצה לומר משהו גם על ההיסטוריה היהודית שמשוהו אני יודע עליה ועל הפילנתרופיה שתמיד היתה בעם היהודי וכל השיר הלל הזה. היתה תנועה קטנה שנקראה התנועה הציונית שהמנדט המרכזי שלה היה לשחרר את העם היהודי משליטתה של הפילנתרופיה. וחלק מאותם פילנתרופים שהיום אנחנו שומעים את שמם וסוגדים להם הם בדיוק אותם שמות עצמם גם במישור המשפחתי הקונקרטי של אותם גורמים שהרצל ודומיו עסקו במאבק נואש כדי לסלק את שליטתם מעל צווארו של העם היהודי ולאפשר לו לחיות. וחלק מתהליך השתלטותו של הניאו ליברליזם זה תהליך הדה ציוניזציה של מדינת ישראל משום שהתפקיד המרכזי, תשימו לב, התהליך של משטר העמותות והניאו ליברליזם בא מהעולם החרדי. זה הקהילה, זה השטטל. אפשר לתת לכל הסיפור הזה וכמובן יש לזה היום מושגים מופלאים שעולים מתוככי העולם האקדמי שבא לשרת את המגמה הזאת ומתפרנס ממנה לעיתים. אבל צריך גם להגיד זה בדיוק הסיפור. יש פה שני תהליכים שצריך לסמן אותם. אחד זה דה ציוניזציה של מדינת ישראל והתהליך השני זה תהליך השתלטותו של הניאו ליברליזם שזה שני צדדים של אותו דבר.

אף אחד לא ידע גם בעולם, לא רק בישראל, אגב כדאי להסתכל על העניין הזה של החברה האזרחית במבט קצת יותר רחב בקונספט תיאורטי שמתחיל אכן לעלות בשנות השמונים. יש לו שני מקורות. פתאום התחילו להגיד חברה אזרחית נגד המדינה. צריך לשים לב זה רחש בשולי המערכת. מתי החברה האזרחית הופכת לקונספט תיאורטי מרכזי זה כשהניאו ליברליזם צריך להשליט את עצמו. ותשימו לב פרקטית, לא צריך שום דבר מעבר לזה, תשימו לב לסינכרוניזציה ההיסטורית.

פרופ' רותי סיני:

בארץ?

פרופ' דני גוטוויין:

לא. גם בעולם. רותי גם בארצות הברית. היסטוריה של רעיונות למדנו כולנו. לא אמרתי שהרעיון הוא של המאה ה-20. הרעיון הזה קיים ודוד יכול לתת פה הרצאה ממקורותיו וכדומה. הרעיון הזה אבל פחות או יותר נעלם מהשיח הציבורי במקביל לעלייתה של מדינת הרווחה לפחות. מדינת הרווחה לא נזקקה לדבר הזה משום שהיו לה כמה קונספציות. כשבא הניאו ליברליזם, כשבא משטר הפרטה וחיסל את מדינת הרווחה הוא יצר גם תבניות אידיאולוגיות. ופה נקודה שנייה שאני רוצה לשים לב. משטר הפרטה לא עסק רק בהפרטת מוסדות המדינה והסוכנויות שלה, הוא עסק גם בהפרטת התודעה. המושג של חברה אזרחית זה חלק מזיהום תודעתי שהתכלית שלו היא פשוט מאוד לאלץ בני אדם לחשוב במונחים שככה זה צריך להתנהל.

עכשיו כחלק מהרס מדינת הרווחה ויצירת תשתית אינטלקטואלית שתתאים לסדר הניאו ליברלי התחילו לדבר גם על חברה אזרחית ועל עמותות ומגזר שלישי וכל הפרשה הזאת שתופסת נפח ככל שההון מעמיק את אחיזתו על החברה. פה שוב, מי שמאיתנו שמצוי קצת בספרות הזאת קשה שלא לעמוד על זה, ואז קמים גם מכוני מחקר ואז כבר יש אינטרסים ואז כבר עושים כנסים ואז כבר מתחילים לדבר וזה מובן מאליו. אחד הדברים המרכזיים שאנחנו עדים לו הניאו ליברליזם הפך השוק למובן מאליו, לכוח טבעי. כל אחד יודע שזה לא. מי שקצת עסוק בנימות הדברים האלה. אבל זאת הפרטת התודעה, הפרטה רעיונית. הכנסה של מערכת שלמה של מושגים

שגורמים לנו לחשוב את המציאות באופן שאי אפשר להסתדר בלי עמותות. העמותות לא פותרות את הבעיות, הן יוצרות אותן.

מדוע? ופה צריך להגיד עוד דבר על מושג המדינה. זו אחת הטעויות הגדולות ביותר שנדמה לי שאנשים שבאים מהאזור הסוציאליסטי מרקסיסטי תמיד מתקשים להתמודד איתן והן פשוטות לגמרי. בניגוד לדיכטומיה הכוזבת שיצרו שהניאו ליברליזם הוא נגד המדינה. הפוך, הניאו ליברליזם משתמש במדינה, רק הוא משתמש במדינה כדי לפרק כל התנגדות להון. צריך להבין את זה. שוב לא המצאה שלי. אני חושב שהמחבר אחד הראשונים שכתב את זה בצורה מאוד מאוד מעניינת זה דיוויד הארוי. כדאי לקרוא אותו.

מה עשתה תאצ'ר? תאצ'ר פירקה את כל מנגנוני ההתנגדות להון באמצעות המדינה. הוזכר כאן בגין. עם כל ההתחשבות להיטיב עם העם וכל הפאסדה שהסתובבה סביבו שהוא נורא דואג לכולם, אני יודע שמה שאני אומר נראה נורא מוזר מפני שהשמאל הישראלי חוץ מזה שהוא לא קומפוטנטי לשום דבר הוא גם עסוק בעיקרו של דבר להכחיש את המציאות. אז אמרו מה זה בגין הוא לא יודע לנהל. מה זה ארליך. ההוא יודע לנהל משרד אוצר. מסתבר שהחברה האלה באו עם תוכנית, הליכוד בא עם תוכנית של ניאו ליברליזם קלאסי, נכון שבישראל המהפך היה ב-77 אבל בעצם מה שקרה בישראל הקדים את התאצ'ריזם. הארוי מתחיל את המהפכה הניאו ליברלית עם הדחתו של איינדה, עם המהפכה של פיננשה, כדאי גם לזכור את הפן החביב הזה של הניאו ליברליזם. אז בעצם בישראל בגין וארליך חוללו מהפכה ניאו ליברלית ובמשך 7 שנים הם פירקו כאן את מדינת הרווחה.

אז הרעיון הזה של הרס המדינה ומוסדותיה בוצע על ידי השלטון. זאת לא סתירה. השלטון הניאו ליברלי פירק את עצמו לדעת. בשביל זה הוא היה שם. מנקודת הראות של המדינה הניאו ליברלית היא לא בוגדת בתפקידה כשהיא מפרקת את תזונת הילדים. בשביל זה היא שם. עכשיו צריך להגיד מה עשה המגזר השלישי או החברה האזרחית? פה עוד סתירה פנימית. חלק ניכר של האנשים שפועלים במגזר האזרחי השקפתם בהרבה מובנים דומה לשלי. אבל האנשים האלה הפכו להיות חלק מהשיטה באותו מונח, באותו מובן, כתבתי על זה מאמר על הפילוסופיה שהשתלטה על השמאל הישראלי שאני חושב שהיא פילוסופיה מגונה שאם אי אפשר ליישב את הביצה לפחות נהרוג את היתושים. זה היום האידיאל.

עכשיו הביצה הניאו ליברלית קיימת אז אנחנו נהיה בתוך הביצה ושתיל תהיה בתוך הביצה ותבחוש בה. כן. כי צריך להגיד שתיל והקרן החדשה לישראל תחת זו אחת מסוכנויות ההון המובהקות ביותר ותפקידם הוא לרסק את הפוליטיקה, לא משנה מה תודעתם העצמית של האנשים שפועלים שם. וקרן רש"י עושה בדיוק את אותו דבר. עכשיו הם יגידו ובצדק מה אתה מקשקש? זאת דילמת בית התמחוי. כשאתה בא ואומר הנה יש אדם רעב, אז מה אתה לא תיתן את העשרה שקלים כדי שיתנו לו מנה. אז נכון הארגונים האלה, אבל צריך להגיד זאת סתירה, זה פרדוקס. אני תיכף אגיד מילה על האופן שבו אפשר להשתחרר מזה.

יש פה את דילמת בית התמחוי הזאת. שנכון זאת סתירה נוראה. אבל צריך להבין החברה האזרחית הוכנסה על ידי ההון לתוך הסיפור, היא משרתת את האינטרס שלו, היא מפרקת את כל המיכונים האחרים בצורה שתוארה כאן. המדינה כבר לא קיימת. למשל חיפה מה שאמר דני בן סימון ראיתי במו עיני באותו חודש. חיפה עוברת את תהליך הפריפראליזציה, היא פשוט מותשת על ידי התהליכים האלה. מצנע אגב היה היבואן הגדול של זה.

עכשיו לסיום ופה אני רוצה להגיד משהו אולי לחדש בעניין הזה. מי שרוצה לראות חברה ישראלית אחרת, מי שרוצה לראות חברה ישראלית שבה ערך האדם הוא לא שווה ערך של כסף, של חברה שלא מתנוונת אל תוך צדקה גם אם הצדקה היא סימפטית יותר, אין שום ספק שהיגמלותה של מדינת ישראל מהמגזר השלישי ומשירותיו היא תנאי בסיסי לחידוש חברתי של חברה הוגנת. אם כבר יש תפקיד למגזר השלישי ולחברה האזרחית הוא להעלים את עצמו. השירות הגדול ביותר, ואני לא אומר את זה לצורך הפרדוקס או לצורך הצחוק. השירות הגדול שתעשה החברה האזרחית אם היא תיעלם. איך היא תעשה את זה? חובה על פעילים ששותפים להרבה דברים שאמרתי כאן להכריז על אגינדה שפעולתם גם את הנושא מדוע הפעילות הזאת היא פעילות מזיקה. זאת תהיה תרומתם הגדולה.

היו"ר כרמית גיא :

תודה. בהחלט דברים מאוד מאתגרים. ד"ר אריק כרמון נשיא המכון. ראיתי את שפת הגוף שלך. אם אפשר היה לתרגם אותה למילים אז היה לנו הרבה יותר קל.

ד"ר אריק כרמון:

אני מתכוון להציג שאלה שדני נתן לה תשובה שכמוכן אני דוחה אותה כי היא מאוד קיצונית, אבל השאלה שהוא מתמודד איתה היא מאוד לגיטימית. המכון הישראלי לדמוקרטיה הוא NGO שנהנה מתרומות של קפיטליסט אמריקאי ובדומה לקרן החדשה לישראל או קרן רש"י עוסק כאן בדברים מסוימים. אני חושב שהמכון לדמוקרטיה הציל את הדמוקרטיה הישראלית כשהוא ניהל מאבק נגד הבחירה הישירה שאת הצלקות שלנו אנחנו אוכלים עד היום הזה. המכון הישראלי לדמוקרטיה בכספים האלה כ-NGO שעובד מחוץ מנסה לכפות על המערכת את התהליך החוקתי בצורה כזאת או בצורה אחרת, ועוד כהנה וכהנה. כלומר האמירה הגורפת הזאת היא בעייתית. אבל מה השאלה שאתה מתייחס אליה, שאלה שדוד הציג, אני רוצה לחדד אותה. האם יש קשר בין סולידאריות ואוניברסאליות?

המפעל הציוני רחוק מלהשלים את יעדו. אנחנו ריבונות בדרך. והמדינה גם אילו לא עברה תהליכים שתכף אני אתייחס אליהם, לא היתה עומדת באתגר הזה בלי התמיכה. אבל זה דיון אחר. אבל השאלה שמציקה לי, אתה הצגת אותה בצורה חדה היא באמת שאלת הקשר, האם יש קשר בין סולידאריות ואוניברסאליות? תרשו לי להיות פה אישי לגמרי, דבר שלא חקרתי ומאחר שאני הקשיש ביותר סביב השולחן הזה אני רוצה לספר לכם על המשפחה שאני גדלתי בה בשנות החמישים בירושלים. אבא שלי שיזכה לחיים ארוכים בן 96, בשנות החמישים הוא היה בין אלה שהקימו את מפעל החלב במשרד החינוך והתרבות שהפך להיות מפעל ההזנה. על פי הגישה האוניברסאלית כל ילד זכה לכוס שוקו ואחר כך לארוחה חמה. אימי זיכרונה לברכה היתה מאלה שהקימו בעיריית ירושלים את המחלקה לעבודה סוציאלית וגם כאן המנוף לכל נושא השיקום במדינת ישראל בירושלים היה בגישה המסוימת הזאת. אני כילד הייתי שותף למפעל בעור הבערות שהיה חלק מאיזה אתוס. זאת אומרת היינו שייכים לקולקטיב שהיה שירותי. ללא ספק המדינה היתה מעורבת בצורות כאלה ואחרות בתהליכים האלה. הנה אנחנו עומדים היום בצורה שונה לגמרי. בשנות החמישים אנחנו מדברים על חברה מגויסת עם סולידאריות חברתית שברור לגמרי שיש זיקה הדוקה בין התפיסה האוניברסאלית וכו'.

התהליכים של הסלקטיביות, הניאו ליברליזם לדעתי מתחיל מוקדם יותר. כבר בשנות השישים, אני אסתכל על זה מזווית אחרת לגמרי, כשמשרד החינוך אימצו את הטקסט של בלום כאשר הדגש התחיל להיות מושם על הילד ועל החברה המריטוקרטית והדגש היה על ערכים מסוג אחר, זה היה שלב מסוים מיוחד. אבל אני רוצה לשים את האצבע על דבר אחר לגמרי, שבאופן פרדוקסאלי מתחיל ומתפתח. בעיני הגישה האתטיסטית היא הגישה הבן גוריונית המובהקת. כאשר בן גוריון שבעיני לא הבין תהליכים חברתיים הטיל על המדינה את מה שהטיל ובנה ממשלה עם תפיסה ריכוזית עם משרד אוצר שהוא מתמודד איתה באתגרים שהוא עומד מולם, שהיום כאשר המציאות השתנתה הוא בצורה מובהקת מוביל ומחזק את הגישה הסלקטיבית. אני לא מקבל את המהפכה שאתה מציע. אני לא רואה בזה גזירת גורל שצריך לצאת מתוך הקופסה ולהיעלם. זה גם לא ריאלי לחלוטין. אני גם לא חושב שאנחנו יכולים לחזור להיות חברה מגויסת ואנחנו יכולים לייצר מחדש את הסולידאריות באופן מלאכותי באמצעות הגישה הסלקטיבית. היום זה בלתי אפשרי מסיבות שאתם אמרתם כאן אבל עדיין עם הדילמה הזאת אנחנו צריכים להתמודד.

אנחנו מדברים כל הזמן על המודל הקפיטליסטי האמריקאי וזה לא מקרה שאתה מביא את התאצ'ריזם הבריטי. יש את גם את הדרך השלישית שהיא מתממשת במדינות אירופאיות. הסוציאל דמוקרטיה האירופאית יצרה דגמי ביניים שמחפשת כל הזמן את האיזון בין תפיסת הרווחה לכללי המשחק של השוק החופשי. אין פתרונות.

פרופ' דני גוטוויין:

יש את המודל הסקנדינבי שאני חושב שהוא לא שונה לחלוטין מהדרך השלישית.

ד"ר אריק כרמון:

מאה אחוז. יש את המודל הסקנדינבי. אני הייתי מעמיק ושואל את עצמי שאלות לגבי תהליכים במודל הגרמני. אבל אני לא רוצה כרגע לחפור. סך הכול אני רוצה לחזור להערות של ההיסטוריון שקל לי מאוד להיות אמפטי כלפיהן. זה קל מדי למחות במחי אחד ולהגיע להכללות אבל נדמה לי שיש איזה מפתח, אני חוזר לנקודה הזאת, יש איזה מפתח בתהייה הזאת בין

פיתוחה של גישה אוניברסאלית לבין גישה סלקטיבית. התופעה שאתה מציין, ההתרוקנות של מרכזי המפלגות מהדיון הזה קשורה לדעתי בתהליכים שונים לגמרי. לצערי הרב, ההתרוסקות הפוליטיות של המפלגות והעתקת הדיון ממרכזי המפלגות אל האדלרים והפינקלשטיינים היא מובהקת, היא חד משמעית, היא גרמה להרדדה והשממה של הפוליטיקה והסיפור שם, המינוף של הנושא הזה הוא באמצעות מנופים שונים אבל זה לא מסוג הדיון שלנו.

היו"ר כרמית גיא:

זה יהיה דיון אחר. תודה. אני אעשה סיבוב קצר של ממש תגובות קצרות.

פרופ' דוד אוחנה:

אני חושב שדני גוטוויין נגע בשורש העניין כי דני הוא רדיקלי ואני חושב שלא מבינים טוב את המילה רדיקלי. רדיקלי זה לא קיצוני. רדיקלי בא מהמילה רדיקס, לטפל בשורש העניין. העניין הזה של בריחה מפוליטיקה הוא לא התכוון למכון לדמוקרטיה שמעלה בעיות פוליטיות ומחדד תודעה. אני רוצה להאמין שהוא ניסה להצביע על נקודה של בריחה מהפוליטיקה. בעניין הזה של הציונות לחזור להיות בעלי בית, בעלי בית לא במובן של השטטל אלא להיות ריבוניים, לקחת אחריות טוטאלית, וזה המדינה לוקחת, או הממלכתיות. ויש חברה אזרחית במובנה הטוקווילי אני חוזר ואומר שלוקחת אחריות. אבל יש חברה שמטפלת בייסורי מצפון.

הייתי בהצגה לפני כמה שנים של זאב רווח. זו היתה הצגה סטירית שתורגמה מאנגלית, הספרי ביים על כמה בעלי הון והשליכו את זה לארץ בהרצליה. הטיפול היה כל כך שטחי, כל כך קלישאי, כאילו כל מקור הבעיות זה בבעלי ההון הקטנים שם וזאב רווח בסוף ההצגה אמר שיש לו נוהג קבוע, הוא פונה לכל הצופים ומבקש לתרום לתנורים לזקנים. ואני אז קמתי וצעקתי, אל תתרמו. עכשיו מאז יש לי ייסורי מצפון שכמה זקנים לא קיבלו תנורים. ויש פה את ההתלבטות שלנו כל פעם אם אנחנו דוחים את העניין המצפוני כי הוא חלק מהנפש האנושית לתת משהו, בכל זאת, את שני השקלים האלה, או להיות רציונאליים. ולהיות רציונאליים זה אומר להתנגד, סליחה על המילה, להבניה של מושג של החברה האזרחית. אומרים גיידאמק אבל הוא הפך לסימבול. יש גיידאמיזם, זה לא האיש, אבל הוא מייצג הרבה אחרים.

היו"ר כרמית גיא:

אגב דנקנר ואגב הפגנות אנחנו זוכרים גם את ההפגנה שעשו נגד דנקנר בתזמורת הפילהרמונית.

פרופ' דוד אוחנה:

ולכן חברה אזרחית שהולכת עימו זה לא אינטרסנטי. אנחנו קובעים פה שבעל המאה הוא בעל הדעה. זאת אומרת שקומץ אזרחים אני חוזר ואומר, זה לא רק הפרטה כי הפרטה היא לא מושג ניטראלי של ממצב הטבע שעברנו למצב המדיני. גם במצב של הפרטה, במצב שיהיה טוב, במצב אוטופי של שלום וגר זאב עם כבש, עדיף להיות זאב. זאת אומרת במצב של הפרטה תמיד החזקים נעשים חזקים יותר והחלשים נעשים חלשים יותר. זה המצב הנתון. זה המצב שהוא ברור לגמרי לכן הכוח שעובר לקומץ של אנשים במקום סולידאריות או אוניברסליות של כלל האזרחים זה היה ה-virtue את היתה המידה הציבורית של הפוליטיקה. וכשבורחים מזה באמתלה של עזרה כי אני לא מאמין לבעלי ההון שרוצים לעזור לאזרחים. הם משקרים. יש הרבה אזרחים תמימים, הרוב עושה את הפעולה שלהם בצורה נאיבית כי יש להם תודעה כוזבת. בעלי ההון צודק דני, משקרים. כי אם הם היו רוצים לעזור יש המון פעולות. אל תשקר כשאתה קונה את ים המלח ואחר כך לא תורם לסביבה. כל כך הרבה דברים.

אז אני מסכם חברה אזרחית היא דבר חשוב מאוד, המדינה היא דבר חשוב מאוד והבריחה מהפוליטיקה היא דבר שאנחנו רואים אותו מול עינינו וגם הוא חשוב וצריך להיזהר.

היו"ר כרמית גיא:

תודה. כן רותי, יש לך תובנות נוספות?

פרופ' רותי סיני:

אני מסכימה עם דני גוטווין לחלוטין ואני רוצה להתייחס למה שדני בן סימון אמר על אותו גיליון של דה מרקר עם המאה המשפיעים, יש שם טור שלי כי יש לי שם טור קבוע.

דני בן סימון:

מחמת הצניעות והאהבה שלי אליך לא ציינתי שזה כמעט מאמר פותח.

היו"ר כרמית גיא:

אנחנו נזהרים פה משום שכבר היו לנו צרות בחסות המכון הזה. לרותי היו. לא לנו.

פרופ' רותי סיני:

הדבר שאני רוצה להגיד, זה סתם, זו תהייה, אני לא יודעת. יכול להיות דני, אני אמרתי לך את זה כבר פעם בשיחה בינינו. יש לי מין הרגשה שכול הדיבורים האלה פה על המדינה יש פה משהו אנכרוניסטי. החיפוש הזה אחרי הישות הזו, האבא הגדול, מישהו שיפרוש חסות עלינו ועל הנזקקים, מישהו שיסביר, שיעשה רגולציה. יש לי בתחושה למרות שאני נורא מקווה שאני טועה אבל זו תחושה אנכרוניסטית. הדו שיח האמיתי, זאת אומרת המדינה, זה מה שהתכוונתי להגיד על הטור הזה שכתבתי שם זה לא משנה כי כולנו עמותות ופוליטיקאים ומרכזי מפלגות ומכון לדמוקרטיה אנחנו משרתים של אותם בעלי ההון. וזו לא איזו קונספירציה שיושבת באיזשהו מקום כמו ששאלת קודם איפה הם יושבים האנשים האלה שמחליטים. זו לא איזו קונספירציה. זו עובדה. אני חושבת שכולנו משרתים אותם. אני מכלילה את עצמי אגב בזה.

עו"ד יובל אלבשן:

ממש ארבע, חמש הערות קצרות קצרות. אני מת להגיד פעם אחת, אני חולק לחלוטין על דני גוטווין אבל אני גם בדרך כלל מסכים איתו ומצטט אותו. החברה האזרחית היא הרי נבנתה כסוג של מכשיר דמוקרטי שהוא היה אמור לייצר את אותה סולידאריות. הרעיון לפחות כמו שאני קראתי אותו ואני לא מלומד כמו רוב האנשים שיושבים כאן היה שבהתחלה היו לי כל מיני דברים לוקאליים. אנשים יבינו את כוחה של הסולידאריות בבניין שלהם, אחר כך הם גם יבינו שכדאי להם גם להתאחד ברמה אחרת ובסוף זה יגיע לסולידאריות אפילו לאומית נגיד. לכן החשיבות של אלף פרחים יפרחו וכפטריות... איכשהו כל מי שמסתכל גם על החברה האזרחית האמריקאית שהיא מאוד מפותחת ואפילו על חברות יותר מפותחות למשל הקנדית. אפילו הקהילה היהודית בקנדה אנחנו עוד לא רואים את השלב הזה כי להיפך, בסופו של יום כאשר בן אדם לומד כל הזמן רק לדאוג לעצמו, ולהביע את עצמו, ולהעצים את עצמו ולראות קודם את עיניו אז מה שאתה רואה בסוף זה 60 ארגונים של נשים חד הוריות, ארגונים לשינוי חברתי של נשים חד הוריות באזור תל אביב גוש דן שכל אחת היא בתחום שלה ואתה לא מצליח לאחד אותם אף פעם ואני אומר את זה כמי שמצולק על הגב בכל מיני ניסיונות כאלה ודני היה עד ושותף אפילו שזה בלתי אפשרי, כי כל אחד כבר התרגל לזה שלו. אז השאלה היא ברמת התיאוריה ויולי תמיר פעם כתבה על זה. איך עושים באמת את הקפיצה מלדאוג לעצמי שזה השלב הראשון בהעצמה ליצור את הסולידאריות ולכן זה לא קורה.

הדבר השני הוא חברה אזרחית, היתרון שלה אל מול הפוליטיקה ואני מסכים כאן עם קרלוס, זה שהכוח שלנו בא כשיש פוליטיקה שמולה אני יכול להשפיע. הכוח שלנו בשנת 2002, 2003 היה בארגונים לשינוי חברתי שכשהפגנו נגד אנשים היה אכפת להם. אבל ברגע שהפוליטיקה התרוקנה מאלף ואחת סיבות, אגב זה לא בגלל שאנחנו חשבנו שאנחנו יכולים להשפיע יותר פה, אני למשל באופן אישי באתי לארגונים היום כשאני מנתח את זה, פשוט כי זה יותר נוח. זה יותר נקי ופחות מעיף. ואני מרחם רחמים עזים על דני בן סימון, אני אמרתי לו כמי שראה את זה מקרוב בשנת 2006, לא מקנא בך בכלל, תשתה הרבה מים ותיקח כמה בקבוקים לדרך. בארגונים זה היה מקום יותר נוח גם אם ידענו להשפיע. אבל ברגע שהפוליטיקה הזאת התרוקנה, למשל בתחום שלנו, ארגונים שמאמינים בצדק חברתי, ונוצרו הארגונים האלה, אני לא חושב שאפשר להתעלם מזה שכשהארגונים האלה עולים וצצים הפוליטיקאים שמייצגים את הצדק החברתי הולכים ונעלמים. תמר גוז'נסקי ויחיאל לסרי הלכו ונעלמו. ואז אין לי כבר כנגד מי להפגין. אין לי על מי להשפיע. אין לי בעצם תוחלת לפעילות שלי שהיא חשובה. לכן זה לא אומר שצריך לבטל את החברה האזרחית גם בתחום של ארגונים של שינוי חברתי אבל אין לנו שום תועלת אם אנחנו רוקנו את הפוליטיקה.

ומכאן רק שתי דוגמאות. הופתעתי מזה שאלי הרים את הגבות כשדיברתי על זה שאנחנו כל 3 שנים אנחנו מקבלים תרומה ל-3 שנים ואחרי 3 שנים אני צריך להתחיל לחפש משהו אחר כי הרעיון הוא שאני אתמודד לבד. חלק מההעצמה ברמת הקרנות למרות שאני אף פעם לא מצליח להבין איך אני אמור להתמודד לבד כשאני נותן סיוע משפטי לאוכלוסיות מוחלשות. מה, באיזהו שלב הם יתעשרו ויחזירו לי את הכסף? אני לא יודע.

מעבר לזה אני אתן דוגמאות איך כן התורמים קובעים. כלומר איך כן המגזר העסקי קובע לנו. זה לא באה קבוצה לקרן החדשה לישראל ואומרת, זה גם קורה, אבל גם קורה הפוך. בא תורם שהקרן מגייסת, לא רק הקרן הזאת, כל קרן אגב, והוא אומר אני רוצה היום לתרום לבדואים ליד איקס. עכשיו זאת ההטעיה שעליה רותי מדברת. ואז רצים ארגונים סביב אותו מקור, עכשיו לא בטוח שיש שמה צורך. ואני אתן שתי דוגמאות. דני סיפר על הצפון במלחמה. בואו נחזור לצפון חצי שנה אחרי המלחמה. ים של כסף רץ לשם, ים חברים. כל התורמים מארצות הברית עשו מגביות חירום, אנשים הריצו לשיקום הצפון אחרי המלחמה. בשירותים שלנו שירותי רווחה, שירותים חברתיים, נוסף סיוע למשל במימון זכויות כלפי אפילו מול מס רכוש ומס הכנסה. ים של כסף. כבר לא היה צורך. התחילו להשתמש בכסף הזה כמיטב המסורת של הפולשטיקים הישראלי היהודי ואני אומר את זה בכאב, התחילו להוציא חוברות וארגונים הקימו שם מרכזים ואלף ואחד דברים, חברים שהיה חבל על שלושת רבעי מהכסף על החוברות כרומו שעשו תיעוד של תיעוד של מה שכולם ידעו בלאו הכי ואני בכוונה לא מציין מי ומה. אז זו דוגמה אחת. עד היום אגב, עד היום בקריית שמונה אם אתם רוצים להקים פרויקט אני יכול להבטיח לכם מיליון גורמים ירוצו לשם למרות שאין כבר צורך. אנחנו כבר רצים סביב עצמנו כל הזמן.

היו"ר כרמית גיא:

אנחנו כבר בשדרות.

עו"ד יובל אלבשן:

דוגמה נוספת ניצולי שואה. אני מוכרח להגיד את זה כדוגמה למה שרותי אמרה. כל הנושא היום של ניצולי שואה והקמת מרכז למימון זכויות. כל מי שמצוי בחומר יודע שאת כל הרעש, אגב בנושא הבריאות רואים את זה עוד יותר, סביב המחלות, שם יש התערבות ישירה של הכסף של התרופות. אבל נגיד פה. אני יודע היום שניצולי השואה באמת, כל הרעש מסביב וכי וכי זה לא כצעקתה. ובכל זאת אם היינו צריכים לעשות סדר עדיפויות אמיתי וכה, אני לא בטוח שהיינו שמים את זה בראש סדר העדיפויות. אבל בגלל הלובי מבחוץ ובגלל הכסף שהגיע מוועידת התביעות וגורמים אחרים והתקשורת, החליט משרד הרווחה שדבר ראשון שחשוב לו זה להקים מרכז למימון זכויות. מה זה מרכז למימון זכויות? איך בונים אותה? כאן הלכה המדינה אחרי החברה האזרחית למרות שבהרבה מאוד מובנים לא היה צורך כזה כי האנשים האלה לא צריכים מימון זכויות, מי שמכיר את השפה. מה שהם צריכים זה סיוע ישיר. זו דוגמה נוספת.

היו"ר כרמית גיא:

קרלוס ואחרי זה אני אתן לך הזדמנות להגיב. בבקשה.

קרלוס שטיילץ:

אני לא רוצה להתגונן אבל יש לי שני אויבים במרכז שלכם. אידיאולוגית אני יכול להסכים עם הרבה דברים שאתה אומר דני. הויכוח הוא פוליטי. אני לא עסוק בחלק ציונים את מי אני רוצה להוציא או להעדיף כבני ברית שיכולים להילחם על דברים מסוימים. אני דווקא עסוק איך אני מחבר אותם ולא איך אני מוציא אותם. זה דבר אחד.

הדבר השני זה שאני לא פוחד גם כן מתוך הפרדוקס והסתירה לפעול. יש לכאורה איזו סתירה איך אתה מניע תהליכים חברתיים ולפעמים מתוך הסתירה אתה עושה את זה, כמעט הייתי אומר סתירה, כשאני שומע איך שאתה מדבר, ואתה היית אולי עד היום חבר מפלגת העבודה, סתירה יותר גדולה מזאת בין מה שאתה אומר לבין מה שאתה עושה. אבל אתה אומר הנה זאת הפרוגרמה הפוליטית שלי שמתוך המקום הזה שמלא סתירות אולי יצמח משהו אחר. זאת אומרת אנחנו חיים בעולם שאת הפרדוקסים אני לא עסוק בלפרק אותם אלא לתעל את עצמי בתוכם. ואני חושב שבתוך מה שקרוי המחנה לשינוי חברתי, אמרת שני משפטים ביחד- מצד אחד אמרת על שתיל ועל הקרן ומיד עברת לדוגמה של בתי תמחוי וצדקה. והקרן החדשה לישראל

היא לא זה, וגם ארגון שנתמך על ידי הקרן, בשבוע שעבר קטף 70 מיליון שקל לקרן שמחלקת שירותי רווחה שזה פשוט בורות, זה לא נכון. הם כבר התנצלו. אני לא מתווכח עם זה שזה חלק מהשיטה. כמו שאתה אמרת שאם תאציר יכלה באמצעות המדינה אז אולי אנשים שאתה אומר שיש להם ערכים קרובים לשלך מתוך הארגונים יכולים לחבר כוחות.

אני לא רוצה לוותר לא על איגודים מקצועיים, גם לא על עיתונאים שבתוך עיתונים של בעלי הון כותבים. אולי צריך להוציא אותם את כולם. אולי צריך לפנות, להגיד לרותי שתצא משמה. נקרא לכולם הביתה, נתמקד כולם במפלגה אחת והכול יהיה בסדר. וכנראה שזה הרבה יותר מורכב. אז אני מנסה לדאוג מהמקום שכל אחד נמצא מה הוא יכול לעשות. לא לאן הוא צריך ללכת ולא מה הוא לא יכול לעשות. אלא מהמקום שהוא נמצא אולי לנסות לקדם תהליכים פוליטיים שאולי יבטאו חלק מהאידיאולוגיה ולא את כל האידיאולוגיה.

היו"ר כרמית גיא:

תודה. אלי אלאוף בבקשה.

אלי אלאוף:

אין מספיק ידע על המגזר השלישי והעולם הפילנתרופי. יש הרבה בורות. אני מכיר במקרה גם את הבוס במירכאות. הם לא נפגשו אף פעם הגדולים, הזקנים ולא תכננו שום דבר למדינה ולא בקונספט אידיאולוגי היסטורי. הם רוצים לעזור לאוכלוסיות מסוימות. אנחנו קודם כל לא מתערבים בכל מה שקשור במחלוקת. למשל אנחנו לא מלמדים יהדות. למשל אנחנו לא עוסקים בדמוקרטיה.

היו"ר כרמית גיא:

אבל הזנה בבתי הספר זה לא נתון ששנוי במחלוקת?

אלי אלאוף:

לא. כי זה הפך לחוק. ברגע שזה חוק והמדינה קובעת וזה תפקידנו להחזיר כחברה אזרחית פילנתרופית להחזיר את האחריות למדינה. דרך הביצוע לאחר מכן זה לא מעניין כרגע. החוק בזכותנו, גם החרדים מקבלים וגם הערבים מקבלים. אם הוא היה נשאר רק בידי פילנתרופיה היה יכול להיות סלקטיבי. הפילנתרופיה הגיעה. אף מפלגה לא הצליחה לעשות את זה. חבל לדני שהלך לפוליטיקה כי אנחנו חברים רק 40 שנה והתחלנו במאבקים חברתיים, לא במאבקים פוליטיים. אני לא יכול להגיד כל מיני דברים שאחר כך יתחשבו איתי ברחוב.

אז אני חוזר בעיני הפילנתרופיה, זו המילה הנכונה פילנתרופיה שמחזקת את האדם המוחלש היום על ידי המדינה. זה מה שאנחנו עושים. זה לא פוליטיקה. אני לא מכיר אף מפלגה שרוצה להחליש את האדם. היא רוצה לנצל אותו או לא יודע מה אבל כל המפלגות זה אותו דבר.

עו"ד יובל אלבשן:

אולי זה המגזר העסקי שרוצה להחליש.

אלי אלאוף:

למה הוא רוצה להחליש? תרשה לי יובל בדברים שלך יש הרבה התייחסויות ונשמח גם לאחר מכן להיפגש ולדבר על זה. אני גם רוצה שנבדיל בין הפילנתרופיה שמקורה בחוץ לארץ לבין פילנתרופיה ישראלית. קודם כל פילנתרופיה ישראלית לצערי, תגידו לי יותר מ-5 אנשים בבת אחת אז זה אישראלוף. אז אין פה היום איזה פורום איפה מתכננים את המקווהאליזם של הניאו ליברליזם על החברה האזרחית.

שתיים, לוקחים את הדוגמה הנבזית האיומה, אני מאלה שלא יגיד בחיים שלו גם אם כבר אני סובל מלא יודע מה, מאיש כמו גיידאמק. אבל מי שבנה את גיידאמק זו הממשלה. ראשית בפרגון שעשתה לו. אני ראיתי אותו נכנס אחרי המלחמה לחדר של אהוד אולמרט. אני הייתי שמה. אני מתבייש. זה ראש ממשלה שלי במדינה כביכול דמוקרטית שהשמאל בנה לפני 60 שנה? איזו בושה. אבל יש מטרוף כזה ששמו גיידאמק.

שלוש, העולם העסקי בארץ הוא בכלל לא מדבר אמת כשהוא תורם. או שהוא מספר כביכול תורם מעל למיליארד שקל. אז תחיו גם עם זה.

עכשיו ההתערבות של קרן, וסליחה אני חוצפן, שמשנה את סגנון הפילנתרופיה. אני תוצר של גוף איום ונורא שממשיך לחיות 25 שנה בסוכנות היהודית. אני ראיתי כל מה שלא צריך לעשות. ואנחנו עושים כל מה שאסור היה לעשות לתקן בהפוך. מה זה לטפל בילדים? היום מי מכם יכול בואו נשב, נתכנן מדינה אחרת, בינתיים אלפי ילדים אין להם בגרות, אלפי ילדים לא יגיעו לעצמאות כלכלית, המוביליות החברתית שלהם תקועה, הבריאות שלהם תקועה ונשב ונדבר על תיאוריה היסטורית. לא.

לצערי המדינה אם הרסה מנגנון כלשהו היא הרסה את המנגנון של הממשלה. הממשלה הרסה את המנגנון המקצועי שלה בשיטתיות. ואני לא יודע אם זה בגלל תפיסת עולם. אני מכיר, אני הייתי עוזר של סגן ראש הממשלה בתקופה של בגין עם פרופי ידן וראיתי איך התקבלו החלטות. אני כל כך התביישתי, מרוקאי, מגיע, רק 12 שנה בארץ יגיד לו, תשמע הוא מרמה אותך הפקיד הזה, זכרונו לברכה אורי לאור שמוכר לך תקנים במקום עובדים והם לא יודעים והם מקבלים החלטות.

אני רוצה להגיד, פילנתרופיה היום, באמת ואני אומר לכם כן מצילה את המדינה. אני הייתי פעיל מטורף במלחמה. מה שמספר דני זה לגן ילדים. אני יכול לספר ברמה אוניברסיטאית. כן אנחנו החלפנו את המדינה. כן התחננו במשרד ראש הממשלה שבוע לפני הסוף, בוא, אנחנו נשלם לך על מה שעשית כבר.

בניתוח שלך ההיסטורי אתה פוסל את הקיום של החברה האזרחית. זה החברה האזרחית שאולי יכולה להחזיר לך את האפשרות להשפיע על המדינה ולבנות מדינה אחרת. רק החברה האזרחית. כי הארגון שהוא עומד בראשו בלי לפגוע בך זה מוצר פוליטי של המדינה באמצעות מפלגה מסוימת. תנתח אותו ותראה. מי בנה אותו? המדינה. באמצעות איזה מדינה? אז קראו לה מפד"ל. מפעל לשיקום. ואיך הגעת לשם? מפני שאתה חבר של זה וזה. אני בונה מפעל לשיקום. יש לי 400 עובדים שמקבלים שכר פי 2 ממך. ואם אני אגיע ל-5000 או 6000 המדינה תתקן את השכר גם אצלך. וזה מה שאני עושה.

זאת אומרת התיקון של העיוותים של הממשלה ייעשו רק בזכות פילנתרופיה ועל ידי אנשים שאין להם שום אינטרס. הזקן שלנו זכרונו לברכה לצערנו שהלך לעולמו הוא לא ביקש אף טובה. לא צילום, לא חברות, לא כלום. כל שתייה ששתינו במשרד ממשלתי החזרנו אותה. לא הוא. הוא לא ידע מפגישה כזאת. אבל אנחנו, הוא ביקש עד עכשיו, אף אחד לא התיימר שישלם מהכסף שלנו.

לכן אני בא ואומר חברים, שנבין הסכנה שהיום תפסו גם את המגזר השלישי. תפסיקו אותו. איך נמצא? בלי ממשלה שלא מתפקדת. חברים היום קרן כמו שלנו מגיעה ל-200 אלף איש ביום. זה נראה לכם נורמלי? אבל את תפסיקו את זה. רק שתבינו מה בניתוח שלכם לא לשפוך את המים עם התינוק בעצמו כי המגזר השלישי, ואני אומר, אם המדינה לא תתכונן המגזר השלישי יגרור אותה לעוד יותר.

פרופ' רותי סיני:

אי אפשר לעשות את הניסוי הזה להחליט שמעלימים את המוסדות ואז נראה איך הממשלה תפעל.

פרופ' דני גוטוויין:

אני חושב שצריך פה דיוק יותר עמוק על דמותה של המדינה. ברור לגמרי שצריך להחליף את המדיניות, אין ספק. היום המהפכה הניאו ליברלית העבירה את המדינה לידי ההון. אלי תאמין לי. מאחר וחלק מהעיסוק המקצועי שלי הוא בתולדות המשפחה שאתה מזכיר כל הזמן אני חושב שאני יכול לספר כמה דברים אבל לא כרגע.

זאת השאלה המרכזית. הסקנדינבים מצאו לזה פתרון. מי שעובד על שיטת הרעיון של המדינה הסקנדינבית רואה בדיוק איך הם מחזיקים את השליטה בידי הציבור הרחב. זאת

אומרת מה שאנחנו מכנים בישראל מנגנון המדינה הועבר לשליטה אוליגרכית. ישראל נתונה לשליטה אוליגרכית, והשאלה איך מחוללים דמוקרטיזציה של החזרת הכוח שאלה מורכבת.

דבר שני לדברים של קרלוס. הויכוח הוא בינינו הוא בדיוק הויכוח הבא. אפשר היה להשאיר את המדינה גם במצב שארגוני החסד הנוצריים לפני עידן מדינת הרווחה טיפלו בכול, ושארגונים לחולי שחפת ולפרה וכל מיני דברים כאלה. אני מודע לפוליטיקת ההכרח שאתה פועל בתוכה. אני חושב שההכרח הזה הוא הכרח רע. ובמובן הזה של הסנגור הטוטאלי שבלי זה לא יהיה ותראו ותראו, כן, זה צריך להיות חלק ממהפכה הרבה יותר רחבה של דמות המדינה והמשטר שהחברה האזרחית היום פועלת נגדו מתוך אינטרס של שימור עצמי.

פרופ' תמר הרמן:

אני מאוד גאה על הדיון הזה כאן. אני אגיד לכם למה אני גאה. (א) אני חושבת שהעובדה שלא היה פה קונסנזוס של אנשים שמתעסקים בתחום מסוים זה אומר הרבה. העובדה שחלק מהאנשים פה מאוד התרגזו זה גם אומר הרבה. זאת אומרת שיש פה איזשהו דיון שנוגע בבעיות יסוד של תופעה שלא דנים בה מספיק, ואני עוד יותר גאה ואני מצטערת שאריק הלך שזה נעשה כאן. מפני שהמכון לדמוקרטיה במשך שנים לא נגע בנושאים כאלה. הוא נגע בנושאים קונסיטיטוציוניים, הוא נגע בנושאים חוקתיים, הוא הסתכל למעלה, הוא פנה למקבלי ההחלטות, הוא הסתכל על מבנים מפלגתיים, הוא הסתכל על מבנים שלטוניים, ובעיני זאת התחלה של הדיון שזה הבית הנכון כי דמוקרטיה זה לא רק חקיקה, דמוקרטיה זה לא רק חוקה, דמוקרטיה זה בדיוק מה שאנחנו מדברים עליו כאן. ואני מזמינה אתכם בשנה הבאה במסגרת הפרויקט שלי כאן שעוסק בנושא של פוליטיקה ואנטי פוליטיקה. אנחנו נקיים סדרה של מפגשים בשאלות יסוד שיגעו בדיוק בבעיות האלה. אני מאוד אשמח אם אתם תעזרו לי לבנות את הסמינר הזה ושתבואו כאשר תוזמנו. תודה רבה. שנה טובה.

היו"ר כרמית גיא:

תודה רבה ושנה טובה!